

Suomen Turku

ÅBO, VÅR STAD

N:o 2 — 1965

1:—

JULKAISIJA - UTGIVARE: TURKU-SEURA, ÅBO-SAMFUNDET r.y.

AUTOTIE LÄNTEEN

Itämeren
mukavimmat
autolautat

SKANDIA - NORDIA
HOLMIA

TURKU - MAARIANHAMINA - NORRTÄLJE

1/6-31/8	3/5-13/10*)	JOKAPÄIVÄINEN LIIKENNE		3/5-13/10	1/6-31/8
15.00	23.30	11.10	TURKU ↑ 21.00	08.15	11.30
21.00	—	17.00	MAARIANHAMINA ↑ 14.30	—	—
23.30	07.15	20.00	NORRTÄLJE ↓ 10.00	22.30	00.30

*) 3/5-25/5 Maarianhaminan kautta (tulo Norrtäljeen 08.30)

Bussiyhteydet Norrtälje-Tukholma/Jarlaplan ja päinvastoin.
Käyttäkää hyväksenne viikonloppu- ja yhdenpäivälennuksiamme.
Tarkempia tietoja matkatoimistoilta tai suoraan varustamolta.

OY SILJAVARUSTAMO

**KESKITYS
KANNATTAA
PANKKI-
ASIOISSAKIN**

Säästöpankki palvelee Teitä joustavasti ja asiantuntemuksella kaikissa pankkiasioissanne. Säästöpankki on oman kotikaupunkimme asukkaiden rahalaitos, joka luotonannollaan auttaa säästäjiään tavoitteisiin.

TURUN TYÖVÄEN SÄÄSTÖPANKKI

Hamburger Börs

kesäpuisto terasseineen
— keidas Turun keskustassa

Yläsalissa ohjelmaa ja tanssia joka ilta klo 2:een.

Alasali suosittu lounasravintola

Juhlakerros ja kabinetteja.

Rauhalliset, viihtyisät hotellihuoneet.

TERVETULOA BÖRSIIN
Kauppiaskatu 6 - Puhelin 20 861

TURUN OSUUSKAUPAN

BAARIT

edullisia ruokailukohteita

Tärkeä muoto Osuuskaupan asiakaspalvelussa. Korkeatasoinen ruoka — kohtuulliset hinnat. Avoinna klo 8.00—22.00. Tervetuloa.

- AAA- Eerikinkatu 10
- HELMI- Aninkaistenkatu 18
- JOHANNA- Hämeentie 44
- KATRIINA- Uudenmaankatu 13
- KESTI- Yliopistonkatu 26
- KORONA- Aninkaistenkatu 3
- MAKUPALA- Humalistonkatu 17
- ROSITA- Puistokatu 3

Miellyttäviä kohteita matkailijoille ja turkulaisille ovat myös **Osuuskaupan Ravintola** Sibeliuksenkatu 3 ja **Autoaseman Ravintola** Turunlinja-autoasemalla

OSUUSKAUPPA

**MATKALLA —
KOTONA —
TYÖSSÄ —**

kaikkialla, missä tarvitaan tarkkaa aikaa on

OMEGA

aina varma ja luotettava

hankkikaa Tekin itsellenne

OMEGA

sveitsiläisen kelloteollisuuden huippusaavutus.

keskikaupungilla — kauppatorin varrella Kauppiaskatu 9 A

RAKENNUSTOIMISTO

RUOLA OY

Hotelli saariston tuntumassa

Paraisten kauppalassa, Kirkkosalmen rannassa, jonne voitte poiketa mukavasti niin veneellä kuin autollakin.

- kodikkaat hotellihuoneet
- viihtyisä I luokan ravintola, jolla mainioista ruoistaan kuulu keittiö sekä A-oikeudet
- tanssia lauantai- ja sunnuntai-iltaisina

Hovimest. puh. 44 733. Tervetuloa!

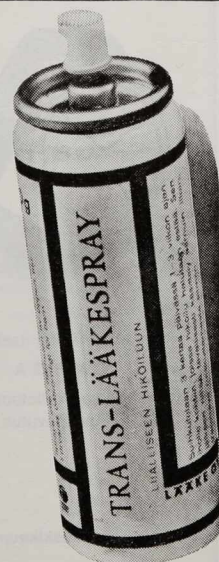
KAINALOHIKI KIUSANAMME

Monien ihmisten kiusana on kainaloitten, käsien ja jalkojen voimakas hikoilu. Tiedemiehet tuntevat kuitenkin propanteliini-nimisen aineen, joka vähentää liiallista hikoilua. Uusi Trans-lääkespray sisältää juuri tätä ainetta. Estäessään hikirauhasten liikatoimintaa Trans-lääkespray samalla desinfioi ihon. Kainalat, kädet ja jalat pysyvät kuivina ja raikkaina.

Nyt myös riittoisa 150 g:n aerosolipakkaus.

TRANS-lääkespray
liialliseen hikoiluun

Lääke Oy

N:o 2 — 1965

LUONTO JA IHMISKÄTTEN TYÖ

Kesän lähetessä rehevintä aikaansa tuntuu ihmisestä luonnon läheisyys kourantuntuvimmalta. Kaupunkilaiset hakeutuvat vilvoittavien vesien ääriin tai värikään luomakunnan keskelle. Kesällä pelkkä ulkoilma, taivaan pilvet ja maan maisemat merkitsevät olemuksellemme yhtä paljon kuin jokapäiväinen ravintomme. Kesällä todella havaitsemme, miten tärkeän osan elinympäristötämme luonto moninaisuudessaan muodostaa.

Kulmassa oleva vuosi on kotiseututyössä nimetty maisemanhoitovuodeksi, jonka vuoksi on paikallaan juuri tänä ajankohtana korostaa, mitä yltäkylläinen luonto ja ihmiskätten työ yhdessä merkitsevät.

Ellemme pidä varaamme, kasvavat kaupungit, niinkuin Turkuakin, talleaavat murskaksi kaiken sen alkuperäisen kauneuden, jonka vuoksi esi-isämme ovat asuinpaikkansa aikanaan valinneet. Jos ohjailemme kehitystä ja nykyaikaisia koneitamme tunteettomasti, ne kaivavat maan jalkojemme alta, kaatavat vuosisataiset metsät ja pirstoavat kalliot. Se, mitä pystymme rakentamaan tilalle, jää helposti kuiviksi kulisseiksi, jos jätämme käyttämättä kaiken sen materiaalin, mitä maasto kasvillisuukseen tarjoaa.

Iltoitsemme kaikista niistä saavutuksista, joihin teknillisen, taloudellisen ja rauhallisen kehityksen vuosina olemme päässeet. Oman kotikaupunkimme kasvu, nykyaikaistuminen ja vaurastuminen on ollut ennen kaikkea sydäntämme lähellä. Voimme olla ylpeitä siitä, että olemme kilpailussa muiden kaupunkien kanssa pysyneet ainakin tasoisissa. Jos meissä turkulaississa olisi enemmän henkeä puhalttaa yhteen hiileen, olisimme varmasti muista jopa edellä. Onhan asuttavaksemme annettu paikka, jolle luonto on antanut lahjansa. Missä viljapelot loppuvat, alkavat lehdot ja missä meri tulee vastaan, alkaa iki-ihana saaristo. Varjelkaamme maisemaamme ja hoitakaamme sitä kauniina.

Rakentaessamme uutta meidän pitää muistaa, että meillä on valittavanamme perintö, jota emme saa tuhota. Kauneimmat maisemakohdat, maaston vaihtelevat ääriviivat, edeltäjäme parhaat rakennustaiteelliset ja muut näkyvät saavutukset ovat sellaisia omaisuuksia, joiden arvoa ei voi mitata numeroilla. Niistä täytyy osata nauttia silmillä ja niihin täytyy tuntea kiinnostusta.

Se maisemakuva, joka kaupungissa vallitsee, muodostuu sekä menneiden polvien että nykyisten asukkaiden yhteisistä aikaansaannoksista. Kaikkien rakentamisesta vastaavien henkilöiden, niin aloitteentekijöiden, suunnittelijoiden kuin viranomaisienkin taidosta, mausta ja kauneudentajusta riippuu, millaiseksi ympäristömme kehkeytyy. Mutta kukaan yksin ei voi ottaa riittävästi huomioon sitä inhimillistä momenttia, sitä yksilöllisten tunnetekijöiden vaikutusta, joka vastaan tekee ihmisvoimin muokatusta maisemasta asumiskelpoisen ja viihtyisän. Ainoalla-kaan kunnan ja valtion elimellä ei voi olla silmiä huomaamaan kaikkia puutteita ja korjaamista kaipaavia epäkohtia. Viihtyisyyden luominen, ihmisen henkisen elintilan turvaaminen, on kotiseutujärjestöjen ja jokaisen kansalaisen vapaaehtoinen, miellyttävä velvollisuus.

Näissä mietteissä toivon, että Turku-seuran toiminta entisestään syvenee ja saa mukaansa yhä enemmän kotikaupunkinsa henkistä ja aineellista perintöä vaalivia, nykyajan kilpailuhenkeä ymmärtäviä ja tulevaisuuden kasvoista vastuuntuntoisia henkilöitä.

Olli Kestilä

Kun Turun Yliopistoa puoli vuosisataa sitten suurella innolla perustettiin, ei maakunnallisella näkemyksellä ollut suurta merkitystä ponnistuksiin innostavana voimana yleiskansallisten arvojen rinnalla. Varsinais-Suomessa pidettiin kuitenkin itsestään selvänä asiana, että yliopistolla tulisi olemaan merkitystä maakunnan yleiselle kulttuurielämälle ja maakuntaan kohdistuvalle tutkimukselle. Välitöntä vaikutusta ei kuitenkaan näkynyt. Muutamia vuosia aikaisemmin perustettu Varsinais-Suomen tutkimusyhdistyksen hiljellä tähän suurempaan yritykseen ja kysymys maakunnan ja yliopiston suhteesta haautautui hiljaiseen odotukseen.

kuuttaa teollisuuden asettumiseen yliopistokaupungin läheisyyteen jne. Paikkakunnan asukkailla yliopisto tietenkin merkitsee korkeakoulupiskelun kustannuksissa huomattavaa alennusta ja opiskelumahdollisuuksien taloudellinen raja siirtyy ratkaisevasti ainakin jonkun opiskelijan kohdalla.

Vaikka yliopisto ei luonteensa mukaisesti voi olla "maakunnallinen" vaan kansallinen, voidaan kuitenkin kysyä voiko maakunta eli ympäristö lyödä tyypillisen leimansa yliopiston henkeen ja toimintaan. Tuntuu kuin Turun Yliopisto olisi edelleen ehkä suuremmissa määrin kuin muut "vapaaan kansan lahja vapaalle tieteelle", mikä on edelleen näkynyt yliopiston

nen henki on siksi persoonatonta, että tuskin edes suomalaistyylistä omaa piirrettä siihen on pystytty saamaan.

Jokaisella yliopistolla on kuitenkin jokin sen sijaintipaikan määräämä omalaatuisuutensa, joka ilmenee sekä jokapäiväisessä opetuksessa että tutkimuksessa. Varmaankin monen oppiaineen kohdalla voitaisiin tarkastella tällaisia pikku erikoispiirteitä, mutta tässä tarkastelen vain eräitä luonnon-tieteitä ja niiden suhdetta luonnon antamiin erikoismahdollisuuksiin.

K. N. Rantakari, intomielinen Turun Yliopiston alkuvaiheen esitaistelija, näki unta paitsi korinttilaisista pylväköistä, joiden suojissa filosofit

TURUN YLIOPISTON LAAJENTUVA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Mainittua suhdetta tarkastettaessa on nähtävä yliopiston kaksinainen luonne. Se on samaan aikaan korkeakoulu ja tutkimuslaitos.

Yliopistolla on aina merkitystä ympäristölleen — lähinnä sijaintikunnalleen — eräänlaisena "tuotantolaitoksena", joka tuo kunnalle mm. veronmaksajia ja liike-elämälle kuluttajia. Yliopisto vetää ympärilleen henkilöitä, joilla toivotaan olevan paikallisen sivistyselämän kannalta merkitystä, eikä yliopistokaupungin välittömässä läheisyydessä yleensä ole pulaa pätevistä opettajista eikä muista virkamiehistä. On mahdollista, että sen asiantuntijat voivat myönteisesti vai-

SUOMEN TURULLE

kirj. prof.

PAAVO KALLIO

kehityksen viimeisissäkin vaiheissa. Sensijaan tuskin hienovaraista alkuperäisen kansankulttuurin erikoislaatuun perustuvaa maakunnallisuutta pystytään erottamaan yliopiston hengessä. Yliopistojen kansainvälistyily-

opettavat opetuslapsiaan, myös Ruissalon vehmaasta tammikosta, joka tulisi innostamaan nuoria Tillanzin ja Kalmin velvoittaville urille. Rantakari osui erittäin oleelliseen. Turun eräät erikoismahdollisuudet ovat ympäristön luonnon antamia. Täällä jokainen kasvi-, eläin- ja maantieteen lukija saa opetukseen liittyvillä retkillä, kursseilla, puutarhankäynnillä ja ylimääräisen harrastuksen piirissä liikkua kuvan siitä varsinais-suomalaisesta luonnon rikkaudesta, jota tammivyöhyke saattaa tarjota. Ruissalon ta-painen opetusympäristö laajentaa mahdollisuuksia tavallisen kotimaisen tyypillisen luonnon tuntemuksen piiriin

Turun Yliopiston kasvitieteellinen puutarha on Ruissalossa, mutta siellä on myös luonnonsuojelualuetta, kansanpuistoa ja leirintäalaa viintimahdollisuuksineen. Tällaisinkin idyllin rakentamiseen riittää turkulaisperheille elintilaa.

ulkopuolelle. Se antaa elävän kappaleen Keski-Eurooppaa opetuksen käytön yliopiston vieressä. On Euroopassa muuallakin tavattu pyrkimyksiä saada "luonnonsuojelualue" yliopiston puutarhan välittömään läheisyyteen. Se on onnistunut mm. Göteborgissa, mutta parhaalla mahdollisella tavalla Turussa.

Muita jokavuotisia retkeilykohteita ovat Katarinanaakso ja Muhkuri ja eräät muut tammialueiden rippeet. Havumetsäkohteita ovat edustaneet etenkin Maskun kankaat ja Piisparristin metsät. Vakituinen retkikohte on ollut myös Karevan rahka, aito ja koskematon vielä muutama vuosi sitten, jolloin sekä kurki että kana-hauka pesivät vierekkäin Turun kaupungin liepeillä!

Paitsi opetuksen ovat samat alueet olleet myös tutkimuksen kohteina. Eräänä Turun biologien jatkuvana tehtävänä voidaan pitää yliopistokaupungin ympäristölle niin luonteenomaisen tammivyöhykepiirteen selvittämistä. Alalta onkin jo verraten paljon tietoutta talletettuna sekä "raakamateriaalina" että pikku tutkimuksina. Tällä tavalla yliopisto on mainitulla alalla voinut olla mukana maakuntaan kohdistuvassa perustutkimuksessa. On todettava, että myös ylioppilaat ovat omien järjestöjensä puitteissa hyväksyneet tämänluontoisen tehtävän soveltuvan toimintaansa ns. kotiseutututkimustyönä. Juuri tässä voidaan vähitellen nähdä sen ajatuksen toteutuvan, jota Varsinais-Suomen tutkimus-

yhdistys esitti tämän vuosisadan toisella vuosikymmenellä.

Yliopiston on kuitenkin pyrittävä näkemään tällaiset "paikkatieteetkin" laajempaan ongelmaan. Arviointi siitä millä tavalla perustutkimuksen suorittamista voidaan edistää parhaiten koko maan aluetta ajatellen sekä siitä mitä erikoismahdollisuuksia maamme pystyy tarjoamaan, ehkä sellaisia, jossa me olisimme voimakkaasti etuasemassa, kuuluu yliopistolliseen suunnitelmaan. Mm. tässä on eräs tausta sille, että Turun Yliopisto on pyrkinyt laajentamaan näitä mahdollisuuksiaan kahteen suuntaan.

Korppoon Lohmiin jo lähes kymmenen vuotta sitten perustettu saariston tutkimuskeskus on vakiutena pe-

SUOMEN
TURKU

ÅBO,
VÅR STAD

Päätoimittaja — Chefredaktör: Erkki Vuori, puh. — tel. 19 575
Toimitussihteeri — Redaktionssekreterare: Heimo Kallio, puh. — tel. 16 211
Ilmoituspaikallikko — Annonchef: Paavo Suominen, puh. — tel. 11 859
Taloudenhoitaja — Ekonomichef: Juhani Laurila, puh. — tel. 88 041
Levikkipäällikkö — Distributionschef: Niilo Pihlanto, puh. — tel. 334 410
Toimituskunta — Redaktionsråd: C. J. Gardberg, Kristofer Gräsbeck, Olli Kestilä, Eino Lehtinen, Eero Numerla, Toivo T. Rinne, Arvo Suominen ja Ole Torvalds
Toimitus — Redaktion: Yliopistonk. — Universitetsg. 29 a, puh. — tel. 16 211

rusopetuksen pisteinä tutustuttaa opiskelijat saaristoloukon erikoissymyksiin ja antaa mahdollisuuden Suomen luonnon erään ainutlaatuisuuden hyväksikäyttöön tutkimuksessa. Sillä tulee olemaan suuri vaikutus tämän Varsinais-Suomen osan luonnon perustutkimuksen edistämiseen.

Pyrkimys Suomen laajan alueen tarjoamien erikoismahdollisuuksien hyväksikäyttöön oli johtava ajatus myös silloin, kun Turun Yliopisto perusti Lapin tutkimuskeskukseensa Utsjoen Kevolle. Kevon ympäristön luonto tarjoaa mahdollisuuden osallistua niiden keskeisten kysymysten selvittelyyn, joita innokkaasti tutkitaan maailmassa arktisten ongelmien nimellä. Biologissa tiedeissä on tällöin ennenkaikkea kysymys elämän sopeutumisesta sen mahdollisuuksien raja-alueilla. Toisena yleisenä tehtävänä on peruskartoittaa mahdollisimman monia luonnonilmiöitä ja tehdä aseman tutkimusalueesta subarktisen alueen tunnettu vertailupiste.

Myös Turun Yliopiston opiskelijoiden piirissä on tämä alueellisen toimintakentän laajentaminen hyväksytty, mikä ilmenee sinä aktiivisuutena, jota he ovat osoittaneet — ulkopuolella "opiskelun pakon" — Kevon toimintaan osallistumalla sekä ratkaisevasti vaikuttamalla saamelaismuseon perustamiseen Inariin.

Yliopiston toiminta-alueen täten laajetessa on näkemys myös suuren yleisön keskuudessa sen vaikutuspiiristä selventynt. Samalla kun voidaan oikeutusti odottaa yliopiston vaikutuksen säteilyä lähiympäristöön voidaan kuitenkin iloita uusista "aluevaltauksista". Kevon antama esimerkki osoittaa erään, korkeakoulun tieteellisen tutkimustehtävän kannalta käyttökelpoisen ratkaisun, johon valtakunnallinen korkeakoulupoliittinen suunnittelukin on päätyvä: yliopistoja voidaan perustaa vain harvoja, mutta niiden verkostoa voidaan täydentää tutkimuskesmillä.

Varsinais-Suomen kansa, joka keskeisesti oli mukana perustamassa Turun yliopistoa on päätyvä: yliopistoja voidaan omintakeisuutensa vaatimuksesta, osoitti edelleen luottamusta yliopistoaan kohtaan antaessaan jälleen kirjallimellisesti ratkaisevan tukensa silloin kuin Turun Yliopisto päätti perustaa tutkimuskeskukseensa — Lappiin!

Turun Virsi
Hilda Huntuvuori

Andante festivo

Pentti Vihertuori

Kum-mul ja kuk-ku-lal Aur-ra-joen ran-tain
ui-nu-val si-nes-sä Poh-jo-lan yön.
Tu-han-nen Tu-hat-ta muis-to-a kan-tain
men-nei-den pol-vi-en tais-ton ja työn.

Arvo Suominen

Kirjailija, opetusneuvos Hilda Huntuvuori

on syntynyt Vahantaan Tuomolossa Latilassa toukokuun 8. päivänä v. 1887. Hän valmistui kansakoulunopettajaksi Jyväskylän seminaarissa 1910. Tämän jälkeen hän oli opettajana Sääksmäellä kolme vuotta, sen jälkeen Jyväskylän harjoituskoulun opettajana ja Pukinmäen kokeilukoulun opettajana, kunnes hän 1915 ryhtyi jatkamaan opintojaan ja suoritti Helsingin yliopistossa fil.kand. arvosanat, pääaineenaan Pohjoismaiden historia. Hilda Huntuvuori antautui sitten historian tutkimukseksi. Melkein valmiin väitöskirjansa hän menetti tulipalossa 1921. Tämän jälkeen hän aloitti kaunokirjallisen toimintansa ja on monissa maanmeissa käyttänyt juuri väitöskirjansa aineksia. Tästä johtuu, että Hilda Huntuvuoren romaanien historiallinen puoli on erityisen luotettava ja varma.

Kirjoitettuaan tutkimukset "Piirteitä keskiajan Nousiaisista", "Piispa Henrikkin muistot Nousiaisista" ja Eli-

nansurman historiallisesta alkuperästä sekä julkistuaan useita historiallisia kertomuksia hänen ensimmäinen huomattavampi historiallinen romaaninsa "Suomen apostoli" ilmestyi 1923. Sen jälkeen tulivat julkisuteen hänen monet muut historialliset romaaninsa, joista mainittakoon "Lallin pojat", "Kokemaanmaan kuningas", "Piispa Tuomas", "Vaeltajan virsi", "Suuri unelma", "Härmäa vaeltaja" ja "Olavi Tavastin tarina". Vielä mainittakoon hänen kirjansa "Aurelia", "Erämaan nuotiolla Turun linnassa" ja henkilökuvia sisältävä "Ihnaa menneisyyttä".

Vanha vakkasuomalainen talonpoikaissuku on muovannut Hilda Huntuvuoren sielusta maaperän, josta oimintakeinen, kansamme menneitä vaiheita ja salaisuuksia tutkiva työ on veronnut. Tässä yhteydessä mainittakoon, että piispa Tuoman lähöä Turusta kirjailija kuvaa sanoilla, jotka osoittavat, että hän katselee vanhaa kaupunkiamme rakastavin silmin: "Nou-

seva aurinko puki kultaan Vartiuvuoren puitten latvat, mutta turvekattoinen Turku ja Aurajoki oli varjossa."

Oheisena julkaistu "Turun virsi" on myös voimakkaana todistuksena Hilda Huntuvuoren lämpimästä rakkaudesta vanhaa Suomen Turkuun kohtaan. Runo on aikoinaan kulkenut tämän kirjoittajan käsien kautta ja julkaistu Turun Sanomissa muistikuvani mukaan melkoisen pian jatkosodan jälkeen. Säveltäjä Pentti Vihertuori käsiin sen toimitti hänen veljensä. Kun heidän kotinsa tuhoutui sodan aikana palossa, täytyy runoleikkien olla sen jälkeiseltä ajalta. Pentti Vihertuori ihastui "Turun virteen" siinä määrin, että hän päätti säveltää sen. Tulos nähdään oheisena. Joka tapauksessa on iloitava siitä, että Huntuvuoren runo on saanut sävelalan, joka huomattavasti lisää sen henhoa ja voimaa.

Hilda Huntuvuori on jo pitkän aikaa asunut Toijalassa. Hänen kirjallista työtään on monin tavoin arvostettu, viimeksi tämän vuoden huhtikuussa, jolloin hänelle suotiin opetusneuvoksen nimi ja arvo.

Arvo Suominen

Erikoisetu Turku-seuran jäsenille

Sittenkun Turun kaupunki on päättänyt myöntämällesi tukea Turun Aleksis Kivi-kerhon aloitetta, että kerhon syksyllä pidettävään 20-vuotisjuhlaan liittyyi turkulaistaitteilla Arvo Luukalan muiston kunniointitaminen, on Turku-seuralle tilaisuus aloittaa johdosta tarjota jäsenilleen muuan erikoisetu. Kysymyksessä on hienoasiinen, turkulainen kustannusliike Tajon tuottama taidekirja, joka sisältäisi n. 60 edesmenneen taitelijan suurta tunnustusta saavuttanutta piirrosta, joiden kaikkien aihe liittyy Aleksis Kiven tuotantoon. Kun teoksen, joka erinomaisesti sopii lahjajaksiksi merkkipäivinä tai joululahjaksi, kirjakaupahintaa tulee olemaan 15 mk, tarjoaa Kivi-kerho teosta Turku-seuran jäsenille 12 mk:n hintaisena, mikäli siivot tilaukset tehdään ennen 15.9.65 (sita-va tilaus on olemaa mm. silloin, kun 12 mk lähetetään postiin sirottille Tu 32300 merkinnoin "Lukala-kirjan ennakotilauks"). Tilauksia vastaanottaa Turun Aleksis Kivi-kerhon sihteeri diplins. Ilmari Ekström, Länt. Rantak. 17, Turku, puh. 13122.

Todettakoon, että Lukala-kirjan siivujen koko on sama kuin tämän lehtemme ja että yleensä tulee jo kainen julkaistava piirros olemaan sivun täyttävä.

NÄYTTELY LINNASSA JA UUSI MUSEO

"Katarina Jagellonica * Puolalainen prinsessa * Suomen herttuatar * Ruotsin kuningatar."

Näin juhlavasti on otsikoitu Turun linnan kuningattaren saliin ja kamariin ajaksi 14.6.—6.7.1965 järjestetty näyttely. Järjestäjinä ovat Puolan museot, jotka asettavat näytteille kuulun Katarinaa, muutokuvaharvinaisuuksia ja esineistöä Juhana herttuan hovinpidon aikakaudelta.

Uutuusnähtävyys on Turussa pysyväisesti Museoääiti "Ett hemin" aikaansaama koti Piispank. 14:ssä. Tämä uusi museo on avoinna joka päivä klo 13—15 paitsi maanantaisin. Nähtävänä on Jacobsson-puolisoiden kaunistusta ja arvokasta esineistöä käsiteltävä koti.

Uutta on myöskin, että kesäkuukausina on Mikaelinkirkko avoinna yleisölle joka arkipäivä klo 10—14. Myös Tuomiokirkon aukioloaika on pidentetty. Se on kesällä avoinna klo 9—18, lauant. 9—15, sunnunt. 14.30—16.30.

"Ett hem" — Turun uusi museo, Piispank. 14 — Åbo nyaste museum, Biskopsg. 14. Avoinna klo 13—15 paitsi maanantaisin. Öppet kl. 13—15 utom måndagar.

1700-luvun puolivälissä, ilmeisesti kaupungin taloudellisen elpymisen ansiosta, olivat talousnontiteelliset, ekonometit ja historialliset aineet tulleet hallitseviksi Turun akatemian, ja nimeltä Pietari Kalm, Henrik Gabriel Portt ja Johan Gadolin tunnettiin laajalti maan rajojen ulkopuolellakin. Samanaikaisesti akatemian saavutti lujan kiinnelkohdan niissä piireissä, jotka vastasivat taloudellisesta korkeakon-junktuurista.

Kun 1800-luku alkoi, kaupungin tulevaisuuden näkymät olivat valoisamat kuin koskaan aikaisemmin. Kon-junktuurit olivat hyvät, kaupunki kasvoi herkeämättä, ja sen asema lujuittu yhä, kun suomalaisen kansallistunto oli herännyt akatemian piirissä Henrik Gabriel Portthanin ympärillä. Tämä on kaikki muistettava kun tarkastellaan uuden akatemiarakennuksen syntymä-heitä. Rakennusta ei voisi ajatella ilman tätä taustaa.

1700-luvun jälkipuoliskolla suunniteltiin Turun akatemian piirissä useaan otteeseen sekä uutisrakennuksia että vanhojen tilojen laajentamista ja kor-janmistaa, mutta pitemmälle tähtääviä

toriallisen, sillä se merkitsi, että Suomi nyt oli saanut ensimmäisen koulutetun arkkitehtinsä; tähän asti olivat kaikki suuremman rakennustyöt olleet mur-mestarien käsissä. Toinenkin mer-kittävä tapaus liittyi vuoden ohjel-maan, kun kuningas Kustaa IV Aadol-keskuksessa kävi Turussa, laskettiin pe-ruskivi juhllaisiin menoiin.

Bassin saapessa Turkuun oli raken-nustyö jo tavallaan alkanut. Tulevan talon paikalla oli nimittäin kokonainen kortteli täynnä vanhoja rakennuksia, jotka tonteineen lunastettiin akate-mialle jo vuonna 1801. Heti sen jäl-keen rakennukset purettiin. Siinä yhti-ydessä sattui tapahtuma, joka antoi turkulaisille puheainetta moneksi vuodeksi. Kun piispaalla eräänä päivänä oli vieraita havaittiin viime hetkessä, ettei sinappia ollut pöydässä. Nuori palvelija lähetettiin sitä puodista hake-maan, ja koska kiire oli, juoksi hän raivautun tontin yli. Silloin hän kom-pastui eräseen lautaan, jonka alta pal-jastui valtava, maahan kätketty hopea-are. Aarre nostettiin maasta, se siir-tettiin tuomiokirkon sakaristoon ja

Vähä-Hämeen kadun ja Hovioikeuden kadun kulmassa, ja siinä Eric Julin näki soutuveneekin vielä 1810. En-nen oli tämä häviämässä oleva järvi kuitenkin ollut vielä suurempi, ja joka tapauksessa oli maassa vielä runsaasti vettä.

Tämä vesiperäinen pohja tuotti siis suuria vaikeuksia, ja perustusten rakentaminen kesti siitä syystä kauan. Keväällä 1802 oli kaivaustyötä suorit-tamassa ensin 60, myöhemmin 80 miestä. Monttu kaivettiin 5 kynnärän eli noin kolmen metrin syvyyteen, ja se tehtiin niin laajaksi, että se ulottui noin 2½ metriä tulevan rakennuksen seinälinjojen ulkopuolelle. Kun monttu oli kaivettu valmiiksi, oli sen pohja kauttaaltaan pehmeä savea. Bassi rat-kaisi perustusten rakentamisen seuraavalla tavalla: Koko pohja peitettiin kivillä, jonka jälkeen kivi kerros tasoit-tettiin sinisavella. Saven päälle raken-nettiin suuria hirsit käyttäen silta-ark-kuja, joiden välit täytettiin luonnon-kivillä. Tämän jälkeen valettiin taas savikerros monttun koko alalle. Tämän savikerroksen päälle laskettiin kaksin-kertainen vaakasuoja hirsipeti, ja vii-

kennellyt kivenhakkaajana, mutta hän-tä oli vähitellen käytetty yhä vaativam-missa tehtävissä sen jälkeen, kun hän-hä oli havaittu, että hän oli teknillinen nero. Turkuun hän tuli Viaporista, jossa hän mm. oli tehnyt Augustin Ehrens-värdin harvinaisen kauniin hautapaaden. Sten-stamin kanssa tehdyssä kirjallises-sa sopimuksessa sanotaan, että hänen oli vastattava kaikista kivenhakkaajan työstä, niin korkeammasta kuin hie-nommastakin, niinkään kaikkien pilarien ja pilasterien asentamisesta paikoilleen; siitä paitsi hän olisi Bassin apulainen erilaisissa tehtävissä, ja hänen tuli myöskin toimia pajan esimie-henä.

Perustusten rakentaminen vei siis paljon aikaa, ja vasta kahden työ-sesongin jälkeen eli syksyllä 1803 oli kivilajilla valmis. Vuonna 1804 alkoi seinien muuraustyö, ja sekin vaihe kesti kolme vuotta, joten kaatuttolien teko tuli ajankohtaiseksi vasta vuonna 1806. Kaikki Turun muurit kasilla-leen osallistuvait tietysti työhön, mut-ta kuninkaan suostumuksella saatiin sitä paitsi käyttää myöskin sotilaita Turun läänin rykmentistä, ja niitä oli jatkuvasti noin 50 ä 75. Syksyllä vuo-nan 1806 tänne saapui kupariseppä Löf-ström Tukholmasta, ja hänellä oli mu-kanaan niin paljon omia kisasalleja, että suuri osa rakennuksesta saatiin kate-tuksi ennen talven tuloa.

Kaikki näytti siis lupaavalta, mutta juuri silloin, vuonna 1806, tuli ensim-mäinen takaisku. Nils Stenstam kuoli yllättäen, vain 39 vuoden vanhana. Jacob Tengströmin kirjoittamat muis-tosat osoittavat, mitenkä suuri mer-kitys Stenstamin kuolema oli akate-mialle; saamme myöskin tietää, että Stenstam oli herättänyt suurta kun-nioitusta kaikissa piireissä, koska hän oli harvinaisen älykäs ja rehellinen, sekä erittäin taitava ammattimies. Kai-keksi onneksi oli hänen kivenhakkaa-jajmyönsä jo viety niin pitkälle, että suurimmat vaikeudet oli voitettu. Juh-lasaliin pylväät ja pilasterit olivat jo valmistuneet, ja ne olivat onnistuneet hyvin. Ne olivat kaikki ns. monoliit-teja, siis yhdestä kivistä tehtyjä. Kivet Stenstam oli lohkaissut Vartiouuoresta, ilmeisesti sen koillisrinteestä. Sieltä ne oli kuljetettu akatemian vanhan pää-rakennuksen pohjakerrokseen, jossa oli Stenstamin keksimä hiomakone. Kone-nen vetovoimalla oli neljä hevosta tai joskus neljä härkää. Kolmoneja ja pi-lasteriteja tarvittiin niin paljon, ettei niitä voitu hioa käsin.

Jo vuonna 1806 voitiin eräissä osissa suorittaa sisustustöitä, ja osa pohja-kerroksesta otettiin käyttöön syksyllä vuonna 1807. Pian sen jälkeen puh-kesi kuitenkin Suomen sota, ja työ keskeytyi siitä syystä kokonaan. Seuraavan vuoden kesänä, 1809, voitiin kuitenkin jo jatkaa, ja silloin raken-nettiin juhlasali, joka siis oli säästetty viimeiseksi siitä huolimatta, että rakennuksen muut osat saatiin katon alle jo vuonna 1806. Sen jälkeen oli kärkeä rakennustyö kokonaisuudessaan suori-tettu, ja ainoastaan sisustustyöt olivat kesken. Ne venyivät kuitenkin odote-ttua pitemmälle, sillä varoista oli kova puute, ja vasta neljä vuotta Haminan rauhan jälkeen voitiin jatkaa täydellä

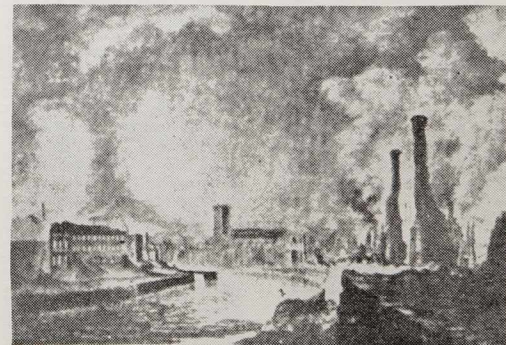
Fil.tri C. J. Gardberg

voimalla. Bassi sai silloin uuden apu-laisen, nimittäin Pietarista tulleen ra-kennusmestari Jacob Schelesnoffin, jo-ka apulaisineen teki salin hienot stu-kekoriisteet. Sisustustyöhön osallistui myöskin muita tunnettuja rakentajia ja taitelijoita. Suomalainen kuvanveistä-jä Eric Caimberg teki salin seinillä olevat reliefikuvut, joiden aiheet on otettu Suomen historiasta, tukholmalainen tuolintekijämestari Efraim Ståhl val-misti komean kolmosaisen puhujan-

korokkeen ja ruotsinmaalainen taide-maaila Elis Chiewitz teki koristemaalauksia eri puolilla rakennusta. Juhla-salissa olevan puhujankorokkeen taak-se, pyöreän absidin keskelle, asetetiin sitäpaitsi keisari Aleksanteri I:n pronssinen rintakuva, jonka oli tehnyt venäläinen kuvanveistäjä Ivan Martos. Veistös saapui Turkuun vuonna 1814.

Vasta vuonna 1815, kun työtä oli tehty neljätoista vuotta, rakennus lo-pullisesti valmistui. Joulukuussa Bassi vapautettiin työtohtajan tehtävistä, ja samalla häneltä kätettiin ja ylistettiin aivan erinomaisesti saavutuksia. Ra-kennus otettiin nyt kokonaisuudessaan käyttöön, mutta vasta vuonna 1817 toi-mitettiin viralliset vihkiäiset.

Jos tarkastelemme akatemiantaloa ra-kennushistoriallisena luokseuna, voime todeta, että se edustaa sitä erittäin yksinkertaista klassismia, mikä Ruot-sissa tuli muotiin sen jälkeen kuin Kus-taa III oli murhattu vuonna 1792. Ra-kennus on, mitä ulkonäkönsä koristeuk-siin tulee, erittäin spartaaninen, ja arkkitehti on huomattavasti enemmän ko-risteellisia yksityiskohtia, niinkuin sali osoittaa. Sali onkin rakennuksen hie-noin osa, se on todellinen arkkitehto-oninen mestariteos, eikä liene liioittelua, jos sanoo, että se on maamme kaunein maallinen huone. Sali on rakennettu aivan nelikulmaiseen pohjalle, mutta kos-ka se on jaettu kolmeen laivajaan ja hol-vattu leveällä tynnyrholvilla, tuntuu kuitenkin, että olennne suorakaiteen-muotoisessa huoneessa. Kolonnien ko-mea rivi ja siihen liittyvä palkisto korostaa myös tätä tunnetta. Kauniit Vartiouuorelta otetut kolonnat edusta-vat kapiteeleineen jooniallaista tyyliä, ja kapiteelien alapuolella olevine palmet-tuahuohineen ne lähinnä muistuttavat Atenassa olevaa Erechtion-temppeliä. Myöskin päällä oleva palkisto on muoi-toitu samaa esikuvaa käytäen. Pylväit-

Turun palosta v. 1827 laati G. W. Finnberg kivi-piirroksen, jolloin Tuomiokirkon torni jo oli romahtanut. Akatemiantalo häipyi valtavien savumassoihin.

C. J. GARDBERG:

TURUN AKATEMIATALON RAKENTAMINEN

suunnitelmia voitiin ruveta toteutta-maan vasta vuonna 1800. Siinä vuonna tehtiin ruotsalaisen arkkitehti Carl Christoffer Gjörmwllin kanssa sopimus siitä, että hän akatemialle piirtäisi suuren kompleksin, jossa saman katon alla olisi kaikki tarvittavat tilat, myöskin kirjasto. Gjörmwll teki piirustukset vie-lä samana vuonna, ne hyväksyttiin syys-kuussa, ja kuninkaan vahvistus saatiin helmikuussa samana vuonna.

Rakennustyön historia on verrattain hyvin tunnettu, koska työtä johtaneen toimikunnan sihteeri, professori, ja piispa Jacob Tengström, laati rakennuksen valmistuttua seikkaperäisen ker-tomuksen, joka säilytetään Helsingin Yliopiston kirjastossa. Tengström ker-too, että Gjörmwll itse toi piirustukset Turkuun syksyllä 1800. Silloin sovit-tiin rakennustyön kulusta ja kustan-nuksista, ja Gjörmwll lupasi samalla lähettää kivenhakkaajia Ruotsista, kos-ka sellaisia ei ollut Turussa. Kun Gjörmwll kuitenkin ilmoitti, ettei hän muitten töitten takia voinut jäädä Turkuun rakentamista valvomaan, päätetiin, että hänen opiskelutoverinsa, Ita-laasta, ja hän joutui jona kaivamaan aluetta, joka oli vanha merenpohja. Tiedetään, että aivan tämän paikan lä-heisyydessä vielä viime vuosisadan alussa oli järvi nimeltään Mätäjärvi. Sen keskus oli suunnilleen nykyisten

sen omistuksesta riideltiin useita vuo-sia. Juttu sai yllättävän käänteen, kun aarre lopulta eräänä yönä varastettiin sakaristosta. Kysymyksessä oli ns. täy-dellinen rikos, sillä varkaita ei koskaan saatu kiinni, ja suuri hopea-are ka-tosi siis näytämöltä yhtä yllättävällä tavalla kuin se oli tullutkin.

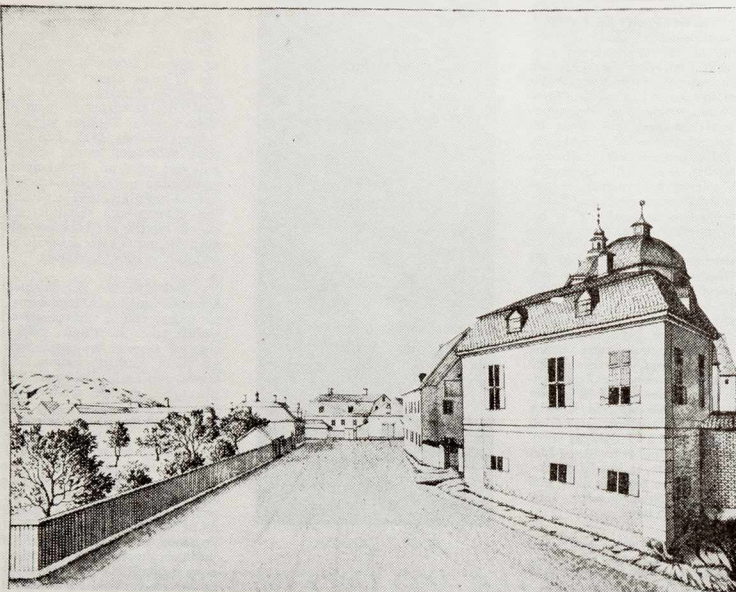
Uusi tontti raivattiin siis jo vuonna 1801, ja samalla tyhjennettiin akate-mian vanhat, tuomiokirkon muurissa sijaitsevat rakennukset, koska niitä tarvittiin rakennusmateriaalin varasto-tiloina ja verstaina. Seuraus oli, että akateeminen opetus välikäiseksi oli hoidettava muualla ja suurimmaksi osaksi professorien kodeissa.

Heti kun Bassi oli saapunut, ryhdyttiin kaivamaan monttua tulevan talon perustuksille. Jo tässä työssä ilmeni hyvinkin suuria vaikeuksia, ja meidän täytyi kunnioittaa Bassia siitä, että hän selviytyi näistä ja sai aikaan pe-rustuksen, jonka ansiosta rakennus vie-läkin seisoio lujana. Bassin oli nimittäin niin kuin niin monen muun ra-kentajan Turussa todettava, että tällä-äinen rakennuspohja on huonoita laatuja, ja hän joutui jopa kaivamaan aluetta, joka oli vanha merenpohja. Tiedetään, että aivan tämän paikan lä-heisyydessä vielä viime vuosisadan alussa oli järvi nimeltään Mätäjärvi. Sen keskus oli suunnilleen nykyisten

meksi seurasi vielä yksi savikerros. Näin ollen olivat kaikki hirsit eri ker-roksissa vahvoissa savipakkauksissa. Tämä ei Bassin mielestä vielä riittänyt, vaan hänestä oli järjestettävä siten, että eri savikerrokset aina pysyivät kosteina. Siitä syystä rakennettiin talon länsipuolelle kaivo, johon määraikoi-na oli kaadettava vettä, joka sitten ka-navia pitkin levisi perustuksen eri osiin. Vielä tänä päivänä on ajoradalla, juuri linja-autopsäkin kohdalla, suuri nelikulmuotoinen luonnokivi, jonka keskellä on pyöreä reikä kansiineen. Kukaan vaan ei muista, koska sinne viimeksi on vettä kaadettu, ja niin onkin havaittu merkkejä siitä, ettei perustus enää ole yhtä luja kuin en-nen.

Kun näin pitkälle oli päästy, peitet-tiin koko perustus vielä harmaakivi-kerroksella, jonka paksuus oli noin 75 cm. Vasta sen jälkeen ruvettiin sei-niä vuoramaan, ja silloin oli varmuu-den mukaan erästä muurari-mestareita, jotka Gjörmwll varta vasten oli lähettänyt Tukholmasta.

Alussa oli Bassi yksin johtanut töitä, mutta jo ensimäisen vuoden lopulla hän sai erittäin taitavan apulaisen, nimittäin Nils Stenstamin, jonka titteli oli "luutnantti, mekaniikko ja kivenhakkaaja". Stenstam oli kotoisin Kivis-kronasta, jossa hän alunperin oli työ-

Tällaisella näytti akatemiantori v. 1790 Portbanin asunnosta katsoen. Edessä oikealla Akatemian laboratoriorakennus, joka purettiin v. 1809. Sen takaa näkyy Tuomiokirkon torni. Seuraavana on Pietari Braben akademia, josta ei muuta varmaa kuvaa ole säilynyt. Myös se purettiin uuden akatemiatalon valmistuttua kuvan vasemmassa laidassa olevalle tontille, mutta sitä ennen rakennusta käytettiin kivenhakkaajan työpaikana, jossa valmistettiin akatemiatalon juhlalalissa meidän aikaamme saakka säilyneet tyylikkää pylväitä. Taustalla on Frenckellin kirjapaino (entinen maaherran talo). — C. P. Hällströmin piirros.

den tasolla olevat seinäpinnat ovat vailla varsinaisia koristeuksia: niissä on ainoastaan Cainergin reliefikuvat — mutta tynnyriholvi on sitävastoin täynnä rikasta koristelua. Snukko-tekniikkaa käyttäen on tehty erittäin hieno kasettikatto, jonka päällinjat kulkevat huoneen poikkisuuntaan. Näin ollen ei pääläivan pituussuuntaa ole korostettu liikaa, vaan se saa katosta ter-
vetulleen vastapainon.

Saliin liittyy hyvin läheisesti myöskin sen eteishalli, joka sekä on luotu antiikin muotoja käyttäen. Pylväitä ei siellä kuitenkaan ole hiottu, mikä on aivan oikein; muotojokielä ja pintakäsittely on kaikin puolin hiukan yksinkertaisempi. Eteishalli valmistelelee sitä kohohtoa, minkä astuminen saliin aina muodostaa.

Kun suuri rakennus lopulta valmistui joulukuussa 1815 oli Turun akademia saanut aivan uusia toimintamahdollisuuksia, ja suurin osa opetuksesta keskittiin tähän taloon. Väliäitöä eteishallin vieressä sen itäpuolella oli teologinen luento sali, ja samalla puolella olivat myöskin lääketieteellinen luento sali, musiikkisali sekä anatomisen ja eläintieteellisen osasto. Vastakkaisella puolella olivat lakitieteellinen

luento sali, kasvitieteelliset kokoelmat, filosofinen luento sali ja kemian laitos. Yläkerroksessa, eteishallin päällä, sijaitsevat konsistorion huoneet, rehtorin toimisto koillisulmassa, arkisto ja muut toimistohuoneet itäpuolella. Kokon läntinen puolisko oli varattu akatemian kirjastolle.

Sisäänmuutto ja rakennuksen käyttöönotto oli akatemialle suuri hetki, ja tulevaisuus näytti valoisalta. Mutta me tiedämme, että akademia ehti käyttää tätä taloa vain 12 vuoden ajan. Kun Turku paloi vuonna 1827 joutui osa rakennuksesta myöskin liekkien saaliiksi, ja kun akademia sitäpaisi jo seuraavana vuonna siirrettiin Helsinkiin, oli rakennuksen käyttö akatemiseen opetukseen yhtäkkiä päättynyt. Tiedetään, että varsinkin länsipuoli vaurioitui pahasti, ja siinä tuhoutui mm. akatemian kirjasto. Juhlalasi säilyi sitävastoin odottamattoman hyvin. Vaindaan todeta, että sali kärsi suurimman vaurionsa silloin, kun arkkitehti C. L. Engel tuli Turkuun katsomaan, mitä hän voisi viedä täältä Helsingin uuteen yliopistorakennukseen, joka juuri oli valmistumaisillaan. Säilyneiden pöytäkirjojen mukaan vei hän täältä sekä puhujankorokkeen että salin johtaneet ovet, ja ne ovat nykyään siis Helsingin

Yliopiston juhlasalissa. Myöskin Aleksanteri I:n rintapatsas vietiin ja sekä siijoitettiin samaan juhlasaliin. Suomen itsenäistymisen jälkeen se kuitenkin poistettiin sieltä. Moniko tietää, että tämä aikoinaan tänne Turkuun tehty kuvapatsas nykyään seisoo ulkoilmapatsaana Helsingin Yliopiston kirjaston puutarhassa?

Vaikka akademia olikin siirretty Helsinkiin löydettiin rakennukselle uusia käyttömahdollisuuksia. Taloa korjattiin arkkitehti Engelin laatimien piirustusten mukaan, ja silloin sen sivuosiin myöskin rakennettiin kolmas kerros, jota ennen sitä siis ei ollut. Töiden päätyttyä taloon muuttivat sen nykyiset haltijat, nimittäin tuomiokapituli, hovioikeus ja lääninhallitus. Nämä ovat nyt toimineet talossa yli 130 vuoden ajan.

Akatemiatalo merkitsi aikoinaan monessa suhteessa uuden kauden alkua. Jos ajattelemme akademiaa ja sen kehitystä 1700-luvun lopulla ja vuosisadan vaihteessa voimme sanoa, että uusi talo symbolisoi ajan pyrkimyksiä. Mutta myöskin kaupunkikuvaamme edusti talo jotakin aivan uutta. Tähän asti olivat kaikki kaupungin rakennukset olleet pienikokoisia, ja ne liittyivät sitäpaitsi

yhteen suureen massaan, jonka yläpuolelle ainoastaan tuomiokirkko ja raati-huoneen torni kohosivat. Uusi akatemiatalo oli ensimmäinen rakennus, joka poikkesi tavanomaisesta mittakaavasta ja kohosi muun asutuksen yläpuolelle. Vanhat kuvat palaa edeltäneestä Turusta osoittavat, että vaalea akatemiatalo loisti kuin komea palatsi. Se osoitti selvästi, että uusi rakennus-tyyli ja uusi rakentamistapa oli tulossa kaupunkikuvaan. Myöskin rakennustaitemme historiassa merkitsee akatemiatalo merkittävää käännekohtaa. Rakennus oli ensimmäinen, joka aikaansaatiin siten, että kaikki työt olivat koulutettujen arkkitehtien käsissä. Tähän asti oli rakentaminen Suomessa kokonaan ollut riippuvainen käsityöläisistä, muurareista ja kirvesmiehistä. Tästä lähtien oli näiden yläpuolella arkkitehti, joka vastasi taiteellisesti ja funktionaalisesta suunnittelusta ja joka samalla myöskin oli vastuussa koko työstä.

Mainittakoon lopuksi, että rakennus myöskin Suomen historiassa symbolisoi merkittävää käännekohtaa. Kun rakennustöihin ryhdyttiin saatiin varat Ruotsista ja kuningas Kustaa IV Adolf kävi itse täällä laskemassa peruskiven. Kun rakennus oli valmistumaisillaan vieraili täällä keisari Aleksanteri I, ja viimeiset työt tehtiin venäläisten myöntämällä määrärahoilla. Näin ollen katoaa rakennus myöskin siitä mitenkä se saatiin aikaan ajankohtana, jolloin maamme historiassa oli jouduttu aivan uuteen vaiheeseen.

Erik Bryggman

Ekenäs Tryckeri Ab on kustantanut ja kirjakauppoihin jakanut kirjapainoteknillisesti hienoa suisen teoksen, erikoispainoksen sarjaan Finlandska Gestalter kuuluvasta osasta, jonka turkulainen arkkitehti Anna-Lisa Stigell on kirjoittanut edesmenneestä Turun arkkitehtikunnan merkkihenkilöstä professori Erik Bryggmanista. Tekstiä koristaa yksityiskohdittain mestarikaik-
tehdin rakennustaidetta elämäntyötä, jonka antoisimmat huomaukset ovat epäilemättä nähtävissä kotikaupungissa Turussa. Ainakin hautausmaan siunauskappeli ja ratkaisu Betel-kirkon tuntu-massa antavat oikeuden näin edellyttää. Arkkitehti Stigell on myös huolellisesti valikoiden suunnitellut runsaan kuvituksen.

Tämä nyt kustannettu Erik Bryggman-teos on jo toinen painos ja sitä on tekijä täydentänyt ja liittämällä sen lopuun luetteloon Bryggmanin suorittamista ja suunnittelemissa töistä sekä luetteloon kilpailuita, joihin hän on osallistunut. Kustantaja toteaa, että uuden painoksen tarpeellisuus pohjautuu teoksen kysyntään. Puolestamme toteamme, että kirjajen hienon asuna vuoksi on supeasta koostaan huolimatta sovelias lahjakirjaksi. Julkaisu-uusi on myös erittäin sovelias siksi, että prof. Bryggmanin poismenoa tuulee tänä vuonna joulun tienoissa kulu-neeksi kymmenen vuotta.

E. J. V.-ri

Promootioperinteitä Turussa

Fil.maist. Toivo T. Rinne

Selostelma fil.maist. Toivo T. Rinne esitelmästä Turun Akatemiatalossa 14.3.1965.

Promootiot kuuluvat maamme vanhimpiin ja jatkuvasti elinvoimaisiin perinteisiin. Ne ovat elävä yhdysside maamme vanhimman yliopiston, Turun akatemian, ja nykyisten korkeakoulujen välillä. Tuntuu ilmeiseltä, että tätä perinnetapaa edelleenkin tullaan huolellisesti säilyttämään.

Turun akatemian statuuttien mukaan promootioiden järjestämiseen oli hankittava konsistorin lupa. Kerralla ei voitu promovoitua kuin korkeintaan 12 kandidaattia. Vuonna 1643 oli vain 10 promovendia, mutta vuonna 1647 jo 18. Vähitellen oli pakko korottaa korkeinta sallittua määrää. V. 1754 rajaksi asetettiin 40, v. 1677 promovoiittiin vain 8 kandidaattia. Suurin luku 55 saavutettiin vuosina 1760 ja 1827. Varsinkin 1600-luvulla promovoitavien siveellisiin ominaisuuksiin kiinnitettiin suurta huomiota. Epäsäännölliset elämäntavat olivat jopa promovoinnin esteenä.

Naisen asema akateemisissa juhlissa oli vielä 1600-luvulla epämääräinen. Kun 1641 valittu rehtori oli kutsunut juhliin eräitä rouvia aiheutti se kiistan, jonka päätöksenä konsistori päätti, ettei professorien tai vieraiden vaimoja saa kutsua juhllisuuksiin. Pian suunta muuttui. Naiset pääsivät mukaan ja heille tarjottiin makeisia seppelöinnin aikana. V. 1815 promootioihin oli kutsuttu 140, mutta tämän lisäksi ainakin 30—40 naista oli salaa puikahtanut mukaan. Turun akatemian promootioissa ei vielä ollut yleistä seppelöintöjartta.

Musiikin osuus oli kaikissa akateemisissa juhlissa merkittävä. Ylioppilaat esittivät näytelmiä promovoitujen toverinsa kunniaksi mm. v. 1647 tämän vuoden promootiossa taas nähdyn Chronanderin näytelmän "Ahkeruuden ja laiskuuden näkyvästään". Vuoden 1659 rehtorin valdoksen ohjelman kuului Justanderin mukalema suomenkielinen "Tuhlaajapoika-näytelmä". Promootioiden alkuvuodesta Ison vihan jälkeen v. 1725 aiheuttivat tulevan

promootorin taholta kiivaita vastaväitteitä. Prof. Pryss väitti, ettei hänellä ollut mahdollisuuksia hankkia päiväl-
listen ruokatarpeita. Hänelle vastattiin, että tehtävän saattoi jättää promovendien huoleksi. Myöhemmin tuli tavaksi, että joku kauppias tai tehtailija kustansi nämä paljon varoja vaativat tilaisuudet. Kaikista kielloista ja kohtuuden ohjeista huolimatta näissä juhlissa alettiin käyttää yhä enemmän alkoholitilaisuuksia. Mm. Adolf Ivar Arwidsson toteaa vuoden 1815 promootioista kirjoittaessaan, että ensimmäisenä päivänä juotiin paljon ja toisena vielä enemmän.

Promootioaktin ohjelma alkoi musiikin päätyttyä promootorin juhlapuheella, jota seurasi primus-kysymys ja maisterien väli. Arvomerkkinen jako oli monivaiheinen, sillä symboloina jaettiin kirja, lakki, seppel, urhoollisuutta kuvaava sormi ja diplomi. Päätteeksi seurasi promootorin runo ja kiitospuhe kutsuvieraille.

Turun akateemisissa pidettiin 52 maisterinpromootiota sekä jatkain eririedekuntien tohtorinpromootiota. Promovoituja maistereita oli 1.485, joista 370 ennen Ison vihaa. Pohjalaisen osakunnan jäsenistä 12 saavutti primus-asteen aseman. Sekä turkulaisessa että uusmaalaisessa osakunnassa vastaava luku oli 6 ja satakuntalaisessa osakunnassa 5. Turkulaisen primusmaisterien enemmistö oli 1600-luvun opiskelijoihin. Satakuntalaiset puolestaan kunnostautuivat tässä suhteessa näkyvämmän 1700-luvun kuluessa.

TURUN AKATEMIAN PROMOOTIOT v. 1643 – 1827

Airisto Segel- sällkap 100 år

Päivämäärä	Promovoitujen lukumäärä	Primus-maisteri	Osakunta
1643 toukok.	4 p.	10	Hartman (Nyl.)
1647 toukok.	4 p.	18	Jurvelius (Österb.)
1650 toukok.	2 p.	14	Betulander (Westg.)
1653 toukok.	3 p.	16	Carstenius (Nyl.)
1656 toukok.	6 p.	12	Petraeus (Ab.)
1661 toukok.	11 p.	17	Laurbecchius (Östg.)
1664 toukok.	24 p.	15	Krook (Vib.)
1667 toukok.	28 p.	14	Ljungberg (Smäl.)
1672 kesäk.	4 p.	15	Brochius (Ab.)
1677 heinäk.	27 p.	8	Hasselqvist (Kalmar)
1679 marrask.	24 p.	16	Wanochius (Sat.)
1682 jouluk.	7 p.	17	Pihlman (Bor.)
1685 heinäk.	21 p.	18	Rimmius (Smäl.)
1688 heinäk.	26 p.	17	Munster (Ab.)
1691 marrask.	25 p.	15	Rungius (Sat.)
1694 marrask.	25 p.	24	Tammelin (Nyl.)
1697 jouluk.	14 p.	19	Wargentin (Ab.)
1700 jouluk.	14 p.	25	Wickelgren (Smäl.)
1703 jouluk.	14 p.	22	Justenius (Bor.)
1707 kesäk.	17 p.	27	Höök (Smäl.)
1712 helmik.	15 p.	31	Asplund (Österb.)
1726 kesäk.	14 p.	14	Nylander (Österb.)
1729 kesäk.	25 p.	14	Fellman (Österb.)
1732 heinäk.	4 p.	29	Prusz (Austr.)
1735 heinäk.	11 p.	30	Stenbäck (Österb.)
1738 heinäk.	4 p.	24	Lithovius (Österb.)
1741 heinäk.	18 p.	22	Kraftman (Nyl.)
1745 heinäk.	18 p.	42	Gadolin (Bor.)
1748 elok.	3 p.	35	Borgström (Nyl.)
1751 heinäk.	30 p.	37	Björklund (Österb.)
1754 heinäk.	25 p.	50	Bilmark (Westg.)
1757 elok.	2 p.	43	Brovallius (Österb.)
1760 elok.	25 p.	55	Pryss (Austr.)
1763 kesäk.	6 p.	30	Snellman (Österb.)
1766 heinäk.	24 p.	40	Krogius (Wib.)
1769 heinäk.	6 p.	32	Lindquist (Bor.)
1772 heinäk.	22 p.	41	Schultén (Austr.)
1775 kesäk.	28 p.	34	Kreander (Österb.)
1778 kesäk.	30 p.	28	Nordberg (Nyl.)
1782 kesäk.	20 p.	20	Meinander (Wib.)
1786 kesäk.	22 p.	25	Justander (Ab.)
1789 heinäk.	14 p.	39	Gadolin (Bor.)
1792 kesäk.	22 p.	26	Alopaeus (Wib.)
1795 kesäk.	23 p.	41	Heurlin (Wib.)
1798 kesäk.	26 p.	43	Palander (Tav.)
1802 kesäk.	15 p.	52	Sahlbert (Sat.)
1805 kesäk.	28 p.	40	Tancken (Tav.)
1810 heinäk.	6 p.	34	Bergholm (Österb.)
1815 lokak.	13 p.	39	Sundvall (Sat.)
1819 kesäk.	28 p.	49	Sacklén (Sat.)
1823 kesäk.	27 p.	52	Sjöstedt (Ab.)
1827 heinäk.	10 p.	55	Nervander (Österb.)

(Liittyi fil.maist. Toivo T. Rinteen esitelmään Turun Akatemiatilassa 14. 3. 65.)

Johannes Koikkalainen

TURUSTA LUOTAVA MATKAILIJOIDEN MEKKA

Johannes Koikkalainen

Olen iloinen ystäväni päätoimittajan luottamuksesta saadessani kertoa "Suomen Turun" välityksellä näkemyksiäni Turusta matkailukaupunkina ja omia enemmän tai vähemmän nerokkaita ajatuksiani matkailumme kehittämistä.

Arvoisille lukijoille näin alkuun kiirehdin ilmoittamaan, että en aio esiintyä matkailun asiantuntijana, sillä sitä en tosiaan ole, mutta myöskään kuuluu matkailuun varsin tärkeänä osana kunnallisen sektorin piiriin, joten sivusta olen asiaa seurannut suurella ja kasvavalla mielenkiinnolla, ja tämän harrituksen puitteissa esittelen ajatuksiani. Olen noin itse tykönenä monasti ajatellut, onko tämän päivän Turku matkailukaupunki vai lekottelemmeko vain tämän asian kohdalla historian päivänpaisteissa. Tämän asian selvittämiseksi täytyy turvautua laajommiin numeroihin, jotka kertovat seuraavaa sanomaa:

Viime vuonna kulki Turun sataman kautta lähes 512.000 ulkomaanmatkustajaa. Tämä luku sinänsä ei vielä kerro kuin lukumäärän, tärkeää on tietää mihin suuntaan kehitys on kulkemassa. Jos katselemme vastaavaa lukua kymmenen vuotta sitten, toteamme sen olevan pyöreästi 180.000. Kasvu on lähes kolminkertainen. Lentoliikenteeseen nähden Turun asema on epädullisempi, johtuneeko siitä, että olemme lähellä kahta suurta lentokeskusta, Helsinkiä ja Tukholmaa. Tosin on todettava, että lentomatustajienkin määrä on kaksinkertaistunut kymmenen vuoden aikana, ollen 1964 yli 55.000 matkustajaa.

Mielenkiintoisena yksityiskohtana sopinee mainita, että viisivuotiskautena 1960—64 laivamatkustajien määrä kasvoi n. 115 prosenttia, josta viime vuoden osuus nousuun oli 23,8 prosenttia.

Ylläolevia lukuja tarkastellessa tuntuu kehitys suoraan loistavalta. Loistavalta nimenomaan siitä taustaa vastaan, että emme kaupunkina muitten askareiden ja pulmien painon alla ole olleet tilaisuudessa mainittaviin taloudellisiin uhrauksiin matkailun hyväksi, jota matkailun hoitamisen eittämättä vaatii.

Asian tarkastelu saanee melkoisesti toisen sävyn, jos meillä olisi käytettävänä myös numerot, jotka kertoisivat kuinka suuri osa näistä turisteista on viipynyt kaupungissamme vuorokauden tai sitä pitemmän ajan tutustuakseen kaupunkiimme ja sen nähtävyyksiin. Tiedossani ei myöskään ole lukuja siitä, kuinka moni kaupunkiimme saapuneista turisteista käytti hyväkseen Turun erinomaista palvelua matkailijoiden kuljettamiseksi valitsemista heidän Turkuun saavuttuaan pois kaupungistamme. Kiistämätön tosiasiahan on, että vain harva kaupunki maassamme voi esittää sellaista joustavuutta ja palveluvaltiutta näissä puitteissa kuin nimenomaan Turku.

Kun tuo toivottu Turisti saapuu laivalla satamaamme ovat sekä junat että linja-autot muutaman askelen päässä tullirakennuksesta häntä odottamassa kuljettakseen hänet seuraavaan kohteeseen. Tämän loistavan palvelun ansiosta monelle matkailijalle jäävät tullimuodollisuudet ja junan tai linja-auton ikkunasta nähdyt turkulaiset näkymät ainoaksi keskeiskohdaksi Turkuun ja turkulaisiin.

Kunnallisen piirissä on monasti taitettu sanan peistä siitä, onko tämä oikein vai väärin. Asiasta ollaan meidän piirissämme puolesta ja vastaan. Kannanotoissa eivät poliittiset mielipiteet pelaa mitään roolia, vaan jokaisen henkilökohtainen näkemys. Puolesta puhujat näkevät, että kaupunkiimme on — kuten esimerkiksi Malmö ja Hälsingborg — läpikulkukaupunki, ja tämän aseman mukaisesti meidän täytyy täyttää valtakunnallinen tehtävämme matkustajia kohtaan.

Vaastan ajattelijat näkevät puolestaan, että kaikille maahamme suuntautuvaa liikennettä emme missään tapauksessa voi sataman piiriin sijoittaa, joten palvelu on vain eräitä paikkakuntia suosiva ja vähemmän oikeudenmukainen. Parantamalla sisäistä liikennettä tällä alueella voimme palvelulla tehokkaasti matkustajia heidän siirtyessään joko rautatie- tai linja-autoasemalle. En rupea tuomariksi tämän asian puitteissa. Halusin vain todeta vallitsevan tosi-

asian. Tärkeämpää on etsiä vastausta onko meillä matkailijoille tarjottavana sellaista, joka saa heidät viipymään ja viihtymään meidän mielestämme kauniissa ja mielenkiintoisessa kaupungissamme. En liene väärässä sanoessani olevan yleisesti tunnustettua, että meillä on luontaiset edellytykset matkailukohteiksi.

Kaupunki on sijoittunut luonnonkauneuden huomioiden mitä parhaiten. Kukkuloille rakentunut kaupunki, jonka halkaisee vehmasrantainen joki — mistä löytyy vastaavaa?

Maamme historiaan mielenkiintoa tuntevat löytävät täältä kohteensa. Ne, joita houkuttelee historiallisiin rakennuksiin tutustuminen, löytävät Turun linnan, Tuomiokirkon ja Luostarinmäen alueelta — vain nämä mainitakseni — etsimänsä.

Voimme esitellä nykyaikaista suomalaista arkkitehtuuria kuin myöskin uutta yhdyskuntasuunnittelua.

Ne turistit, jotka tuntevat kutsua kauniiseen luontoon, saavat tilaisuuden tutustua kappaleeseen kauneinta Suomea, kuten termi kuuluu, niin kaupungin ympäristössä olevan mantereen kuin ainituutuisen saaristommekin myötävaikutuksella.

Meillä on olemassa mitä parhaat luontaiset puitteet kehittyä matkailukaupungiksi.

Niin, nuo puitteet ovat olemassa, mutta puitteiden sisään täytyy rakentaa vielä paljon, jotta olisimme se nyky-aikainen matkailukaupunki, joka vastaa vaativien matkailijoiden toiveita.

Mitä meiltä puuttuu ja mitä pitäisi tehdä?

Ryhtyessään kirjaamaan näitä puitteita ja esittelemään omia diletantin ajatuksiani numeroin ne tähän, en suinkaan tähtsijärjestykseen, vaan siinä järjestyksessä kuin ne tässä mieleeni tulevat.

1) Matkailijan täytyy asua — saada paikka minne suhteellisen mukavasti ja toivottavasti kohtuullisin kustannuksin voi päänsä kallistaa ja henkilökohosta hygieniää harjoittaa. Turussa on puute majoituspaikoista aina silloin kuin hiukankin suurempi joukko ilahduttaa kaupunkiamme. Tässä suhteessa olemme kuitenkin varsin pitkällä suunniteltuasteella. Matkailulautakunnan aloitteesta on ns. retkeilyhotellikysymys suunnitella — tosin ilman päätöstä, mutta kuitenkin kaatamassa eteenpäin — toivottavasti paremmin edellytyksin kuin jalkapalloilumme. Samoin istuu parillaan hotellikomitea, joka laskee mahdollisuuksia kaupungin ja talouselämän yhteistyön tuloksena saada Turkuun kansainvälistä tasoa oleva suuri hotelliravintola.

Kesäkautena, jolloin majoituksen tarve on suurin, aukeaa uusia mahdollisuuksia sen jälkeen kun ripeästi toimivat yliopistojemme ylioppilaskunnat saavat toteutettua varsin huomattavan rakennusohjelman.

Tässä suhteessa suunnitelmia on olemassa ja tulevaisuus ei ole synkkä.

2) Matkailijat eivät tule tänne ainoastaan oppimaan ja kauniista näkemyksistä rikastumaan. Lomamatkailijat vaativat myös rentoutumismahdollisuuksia, tilaisuuksia viettää hauskoja hetkiä Suomen Turussa. Tässä suhteessa me kaipaamme parannusta. On otettava oppia niin lännen kuin idän matkailukeskuksista ja katseltava kuinka siellä huolehditaan turistien viihtyisyydestä. Kasvavaa lomailijavieraskoukkoa ei voida palvella näiden mahdollisuuksien puitteissa mitä tällä hetkellä meillä on käytettävissä.

Ajatusta huvipuiston perustamisesta ei saa tutkimatta hylätä. Muualla maailmassa niistä on myönteisiä kokemuksia.

Kesäravintolan saaminen kaupungin välittömään läheisyyteen on välttämätöntä jos ajattelemme esiintyä paikkakuntana, joka huolehtii matkailijoiden hyvinvoinnista ja viihtyisyydestä. Yöravintolat kabareeohjelmineen kuuluvat myöskin niihin vaatimuksiin, joita matkailijat kohteelleen asettavat. Tuntuvatpa näiden järjestelyt kuinka vastenmielisiä hyvänsä niin niihin on mentävä, jos haluamme taitella turisteista tasavertaisesti muitten paikkakuntien kanssa.

3) Lienen kerettiläinen, mutta olen jo pitemmän aikaa pyrkinyt julistamaan sellaista oppia, että meidän uskomme siihen, että matkailun jatkuvana pääkohteena ja veto-numerona olisivat meidän erittäin kauniit ja arvokkaat historialliset muistomerkkimme, on väärä. Matkailija joka saapuu ulkomailta on useasti omassa kotimaassaan tutustunut vanhemman historiaan ja vanhempiin historiallisiin rakennuksiin mitä me pystymme tarjoamaan. Mutta on eräs kohde, mitä monessa maassa ei pystytä tarjoamaan, mutta mitä meillä on. Se on rauhallisuus. Melusta ja kiireellisestä elämänmenosta vapaa luonto. Ei tarvitse osoittaa Lappia ainoana autuaaksi tekevästä paikkana maassamme, jossa leppää luonnon ääretön rauha. Sen me voimme osoittaa välittömässä Turun läheisyydessä — maailman laajimmassa saaristossa. Saaristossa, jonka vertaista ei mikään kaupunki maailmassa voi tarjota. On selvää, että tekemättä jotain asiaa hyväksi me emme voi myydä turisteille palveluksia saaristossamme. On myöskin selvää, että saaristomme saaminen laajemman turismin kohteeksi vaatii sellaisia investointeja matkailun hyväksi, että kaikki tähän asti suorittamamme tuntuu nappikauपालta. Epäilen, että siihen ei pysty mikään yksittäinen tai alan järjestö yksin, vaan se vaatii kuntayhtymien yhteistoimintaa ja talouselämän sekä valtion aktiivista taloudellista toimintaa.

Kysymys ei ole ainoastaan tällöin Turun matkailusta, vaan kysymys on maakunnallisesta laajasuuntaisesta toimenpiteestä, jolla on valtakunnallista merkitystä.

Kysymyksen ratkaisuun ei riitä motellien tai muiden asianmukaisten majoituspaikkojen rakentaminen sopivaksi katsottuihin paikkoihin sekä välineistön hankkiminen kalastusta ja muuta vesiretkeliä varten, vaan edessä ovat vaikeat kuljetuskysymykset teineen ja sopivine liikennevälineineen. Tiedän, että kriittillinen lukija toteaa, että lomailuajaksi saaristossa kestää ainoastaan kolme kuukautta. Niin kalliita investointeja mitä tämä ajatus edellyttäisi ei kannata näin lyhyen ajanjakson takia suorittaa, joten se on kuolleena syntynyt. Näin voidaan sanoa. Mutta toisaalta voidaan myös sanoa: miksi ei saaristossa voi olla muuna ajankohtana kuin kesällä? Minulla on kesämökki saaristossa. Olen siellä kaikki vapaapäiväni oli sitten talvi tai kesä, kevät tai syys. Jokaisena vuodenaikana saaristolla on oma kauneutensa. Ja jos lähdetään siitä, että kiireellisessä, meluisassa maailmassa elävä ihminen tulee tänne hakemaan hiljaisuuden rauhan ihmettä, hän varmasti löytää sen saaristostamme muunnakin aikana kuin ainoastaan kesä-kesän hetkinä.

Pidän tätä asiaa ratkaisevana tulevaa matkailuamme suunniteltaessa, ja sen vuoksi rohkenen tuoda asian esille, vaikka niin moni on kerinnyt ajatuksen tuomitsemaankin.

Uskon Turun tulevaisuuteen matkailukaupunkina, mutta se vaatii meiltä kunnallismiehilläkin enemmän korvan kalistamista tämän asian hyväksi, ennakkoluulottomuutta uusia ratkaisuja tehtäessä ja uskallusta avata uusia kohteita ystävillemme matkailijoille. Ei saa liikaa luottaa historian auringon lämpöön, se voi kylmetä, ellemme ole rakentamassa historian pohjalle uutta ja nykyaikaista.

"Itäsenkarun kivitalo", Itäsenkatu 46 ja Työväen Säästöpankin toimitalon kohdalla aikaisemmin ollut puurakennus parkamaisvaibeassaan runsas 11 vuotta sitten.

Kronikkaa "Itäsenkarun" nurkista

Kun "paljasjalkainen" turkulainen liikkuu kotikaupunkinsa ulkopuolella, saa hän usein kuulua korvia särkevän lauseen: "Me oltiin Itäsenkaru kuurengymmene kuuren kohrall maroi kronkkimma". On mahdotonta ymmärtää, mistä tällainen lause on lähtenyt liikkeelle, sillä mainitulla kohdalla on kivikatu ollut jo vuosikymmeniä, eikä sieltä löydy matoja. Sitäpaitsi ei turkulainen "kronki" matoja vaan hän noukkii niitä. Kaiken lisäksi turkulaiset, niin vanhat kuin nuoretkin, puhuvat "Itäsest karust" eivätkä "Itäsest karust". Täytyyhyän T:n ja D:n välillä jokin ero olla, ei niitä molempia voi ääntää R:ksi. Ja todettakoon vielä sekkin, että kadun virallinen nimi on Itäinen Pitkäkatu, vaikka sitä harvoin kuulee käytettävän tavallisessa puhkielessä.

Itäsenkadun samansuuntaisena naapurikatuna itään päin on Kupittaan-
katu, joka kaiken todennäköisyyden
mukaan on saanut nimensä samannimisen lähteen ja puiston mukaan,
jota katu sivuaa. Aikaisemmin on
kadun nimi ollut Itäinen Linjakatu.
Toisella puolella Itäistäkatua on Sirk-

kalankatu. Kadun aikaisempi nimi on ollut Arseninkatu ja sitä ennen Arsenin Poikkikatu nykyisen Uudenmaankadun ollessa silloin Arseninkatu. Nimi on annettu venäläisen kreivi Arsenij Zakrevskin mukaan, joka eli vv. 1786—1865 ja toimi mm. Suomen kenraalikuvernöörinä. Uudenmaankatu on saanut nykyisen nimensä jo viime vuosisadan puolella, jolloin myös Arsenin Poikkikadusta siis tuli Arseninkatu. Kupittaankatu ja Sirkkalankatu ovat saaneet nykyiset nimensä 1920-luvulla. Sirkkalankadun ja Kaskenkadun kulmassa, suunnilleen nykyisen Lumman sataman röntgenosaston kohdalla, on aikanaan ollut Sirkkalan lähde, joka lieene ollut aiheena myös kadun nimeen. Lähde on ollut kunnossa vielä ensimmäisen maailmansodan aikana.

Myöskään Kaskenkadun nykyinen nimi ei ole alkuperäinen, sillä vielä 85 vuotta sitten se oli Itäinen Aarakatu, mutta vuosisadan vaihteeseen mennessä se oli jo saanut nykyisen nimensä.

Kaupungin itäisten korttelien asema-akava ei ole vuosikymmenien mittaan paljonkaan muuttunut, mutta joitakin pikku muutoksia on sentään tapahtunut katujen ja tonttien suhteen. Niinpä esim. Itäisenkatu päättyi kalliolla ja oli siis täysin uudessa nykyisen Betanian kohdalla, josta se puhkaistiin vasta vuoden 1906 tienoilla, jolloin Betania rakennettiin. Kaskenkadun puolestaan päättyi Kupittaankatuun. Siitä eteenpäin pääsi tosin ajamaan hevosella, mutta nykyisen kaltaiseksi ajotieksi on Kaskentie tullut vasta toisen maailmansodan jälkeen. Sepänkadun katkesi nimittäin Kupittaankaatun jatkuen siitä vain pahaisena kinttopolkuna.

Kupittaankadun itäisellä puolella oleva alue oli osittain hevosten ja lehmien laidunmaana, osittain peltoa, joka ulottui Uudenmaantieltä Sepänkadulle asti. Peltoa kutsuttiin "ryssänpelloksi", koska suurin osa siitä oli venäläisten Kurjatkinin ja Karlssonin hallussa.

Sikaoja

Keskellä "ryssänpeltoa" virtasi Sikaoja, joka alkoi suunnilleen Kupittaan ja Hippoksen välissä olevan sirkuskentän kohdalta, jatkui Kupittaankadun suuntaisena Korppolaismäkeen ja laski Crichton-Vuonon eläkkäalueelle Aurajokeen. Kerrotaan, että Sikaoja olisi saanut nimensä siitä, että kuuluisa Sika-Kyösti olisi aikanaan kätenyt varastamansa siianruhon ojan yli kulkevan sillan alle. Todennäköisempää kuitenkin on, että nimitys johtui ojan saastaisuudesta, sillä sinne heitettiin kaikenlaista törkyä teurastuslaitoksen jätteistä alkaen.

Toivolankadun kohdalla oli Sikaojan yli silta, jonka vierellä oli teurastamo ja myöhemmin paja. Rakennus oli syvässä kuoppassa ja sen katto oli suunnilleen maanpinnan tasalla. Tämä paja, ns. Himbergin huvila nykyisen Toivolankadun kohdalla sekä Gardborgin huvila nykyisellä Kallelankadulla olivat ensimmäisiä rakennuksia Kupittaankadun itäisellä puolella

koko alueen ollessa muuten täysin rakentamaton vielä 1910-luvulle asti.

Vasta 1930-luvulla hävisivät vähitellen sekä "ryssänpellot" että Sikaoja kokonaan ja sodan aikana tulivat tilalle ns. ruotsalaistalot ja Vihtiböylämyön talot sekä kansakoulujen kerhomaa ja tämän tilalle myöhemmin Kansalaiskoulu.

Sirkkalankatu syntyi vasta 1910-luvulla

Myöskin Itäisenkadun toisella puolella on tapahtunut joitakin muutoksia. Niinpä esimerkiksi Luostarinmäkeen kuuluvat alueet ulottuivat pitkälle Sirkkalankadulle asti tukkien koko kadun. Samoin Tähtitorninkatu oli ummussa loppupäästään, joten nämä kaksi katuja eivät leikanneet lainkaan toisiaan. Sirkkalankatu avatiin vasta 1910-luvulla.

Suunnilleen samanlainen oli tilanne Sirkkalankadun ja Kivenhakkajankadun risteyksessä. Sirkkalankatu jatkui vain lyhyen matkaa Sepänkadusta eteenpäin, mutta ei Kivenhakkajankadun kulmaan asti, vaikka rakennuksia jo olikin sinne saakka. Nykyisen Kivenhakkajankatu 2:n kohdalla, siis aivan katujen kulmassa, oli korkea kallio ja sen laella pieni torppa, ns. Pelto-Miljon torppa, jonka takana kulki polku Kivenhakkajankadulta Sirkkalankadulle. Nykyiseen mittansa oli Kivenhakkajankadulle asti rakennettiin Sirkkalankatu vasta vuosien 1908—10 tienoilla.

Itäisenkadun taloja alettiin rakentaa 1829

Itäisenkadun varrella olevien talojen rakentaminen on aloitettu v. 1829. Pöytäkirjoista ilmenee, että ensimmäisen rakennuslupan on helmikuun 16 päivänä 1829 saanut kirvesmies Jacob Palmroos. Kysymyksessä oli Itäisenkatu 32, johon Palmroos rakensi 4-huoneisen rakennuksen. Samalta vuodelta voidaan edelleen mainita H. Lagerström, joka rakensi Itäisenkatu 24:ään, Itäisenkatu 34, johon rakensi seppä Carl Fredrik Wulff, N:o 30, rakentajana kauppias Johan Christian Johnson, N:o 22, sorvarinleski Brandt, N:o 26, kultaa- ja hopeatyöntekijä Fredrik Norring.

Vähtellen Itäisenkatu rakennettiin melko täyteen, aivan loppupään jäädessä kuitenkin rakentamatta vielä joksikin aikaa. Ns. Rettigin talo Itäisenkadun ja Vuorityömiehenkadun kulmassa on rakennettu vuosisadan vaihteessa. Esim. Itäisenkatu 84 on rakennettu vasta 1905 ja sen naapuri, 82, seuraavana vuonna.

Itäisenkatu kivitalo v. 1929

Ensimmäinen kivitalo ilmestyi Itäiselle kadulle vasta viime vuosisadan loppupuolella. Itäisenkadun ja Tähtitorninkadun kulmaan ja seuraava kivirakennus, Itäisenkatu 46, saatiin valmiiksi niin myöhään kuin 1929.

Pumpukavaio Kupittaankadun ja Kaskenkadun kulmassa

Näihin aikoihin oli kivi rakennusaineena niin harvinaista Itäisellä kadulla, että jokainen tiesi tarkoitettavan juuri Itäisenkatu 46:ta, kun puhuttiin "Itäisenkatu kivitalosta".

Yllättäen ilmestyi 1930-luvulla kiveä myöskin Kivenhakkajankadun päässä olevaan Kihlmanin taloon, ts. Itäisenkatu 64:een. Se oli yksikerroksinen puutalo, jonka alakerrassa oli kauppalike, johon johtivat rautatiekaiteiden reunustamat portaat. Yhtäkkiä talo alkoi omistajastaan tuntua liian matalalta ja se nostettiin viipujen varassa ylös ja alle rakennettiin uusi kerros. Kun Kivenhakkajankadulta oli saatavissa kiveä, käytettiin sitä rakennusaineena tähän alakertaan.

Itäisten korttelien vanhoista kivitaloista puhuttaessa voidaan todeta, että Sirkkalankadulla, lähellä Sepänkadun kulmaa olevan Kristillisen Kansanopiston kiviosa on jo niin vanha, että nykyisin elossa olevat henkilöt eivät enää muista sen rakentamista. Vuoteen 1912 asti rakennus on ollut kansakouluna. Tämän kanssa suunnilleen samaa ikäluokkaa on ns. Kaverderin talo Kaskenkatu 12:ssä sekä Sepänkadulla oleva pieni, valkeaksi maalattu kivirakennus, jossa aikanaan oli Levanin ja sen jälkeen Kronebergin makkaravestas. Esim. Vesta-yhtiön taloa alettiin rakentaa vasta 1910-luvun alkupuolella ja Kaskenkatu 11 on valmistunut niin myöhään kuin v. 1927.

Itäisenkadun liikenne

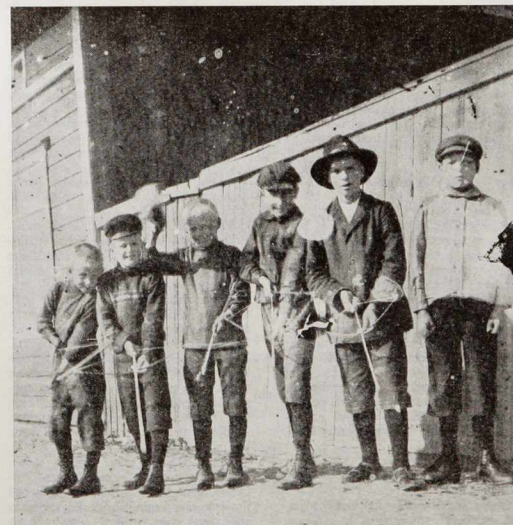
Itäisenkatu on ollut alueen varsinainen pääkatu, mitä osoittaa jo sekin, että raitiovaunu kulkee sitä pitkin. Tosin se sai raitiovaivun paljon myöhemmin kuin esim. Linnankatu, eikä hevosvetoista raitiovaunua täällä ole lainkaan ollut käytössä. Ennen raitiovaunua on Itäisenkadun liikenneongelmat kuitenkin jo ratkaistu: kerran tunnissa kulki linja-auto, joka välitti liikennettä keskikaupun-

gilta. Linja-autot, joita mm. Itäisellä kadulla sijainnut Wulffin ajokalitehdas valmisti, olivat aluksi Ford-kuorma-autojen alustoille rakennettuja. Seinät olivat preskunkangasta ja ovi takapäissä. Penkit olivat auton pituussuunnassa, ja kun niiltä loppuivat istuinpaikat, mahtui toinen kerros syliin ja loput seisomaan. Mitään rajoituksia matkustajamäärän suhteen ei ollut, ja ehkä oli parempikin, että auto oli tupaten täynnä, sillä auton pitämä valtava meteli ja kolina hukui matkustajien puheensorinaan.

Ehkä huomattavin teollisuuslaitos on ollut Itäisenkatu 21:ssä sijainnut Wulffin ajokalitehdas, jossa valmistettiin hienoja kiesejä ja kärryjä. Kuten jo edellä mainittiin, rakennettiin Wulffilla myöhemmin myöskin linja-autojen koreja kuorma-autojen alustoille, ja näitä autokoripereiteitä jatkoi sitten samassa talossa toiminut Nummelan autokoritehdas.

Nyörinpunomo

Erittäin laajalti tunnettu oli myöskin Nymannin nyörinpunomo, joka puolestaan toimi Kupittaankadulla ja nimenomaan sananmukaisesti kadulla. Punomon kalustoon kuului suuri vaughtipyörä eli hiulu sekä maahan kiinnitetyt paalat, jotka kannattivat valmistuvaa köyttä. Hiulu sijaitsee Tähtitorninkadun kulmassa ja köysipaana siitä satakunta metriä Kaskenkadulle päin. Työskentely tapahtui siten, että toinen mies pyöritti hiulua ja toinen kulki hampunpippu työvälineillä, selkään menostaan päin, punoen hampusta nyöriä. Paksumpi köysi valmistettiin

Vuosisadan alun pikkupoikia Kupittaankadulla

kertaamalla nyöri niin moneen kertaan, että se oli riittävästi paksum. Koska köydestä saatiin valmistaa useita kymmeniä metrejä pitkiä, sitä oli mahdollista käsin kannatella, ja se nostettiin maassa sitä varten olevien paalujen varaan. Nyörinpunomo lopetettiin suunnilleen 1920-luvun puolivälin tienoilla.

Etikkatehdas

Itäisenkadun ja Tähtitorninkadun kulmassa olevaa taloa Itäisenkatu 30 on aikanaan kutsuttu nimellä "Etikkatehtaan talo", mikä johtuu siitä, että talossa on ollut etikkatehdas. Pari taloa eteenpäin, Itäisenkatu 34:ssä, oli Sjöholmien valimo ja konepaja, joka oli aikanaan melko suuri, sillä työtä tehtiin kymmenkunnan miehen voimalla. Tehdas valmisti mm. kassakaappoja. Myöhemmin oli valimon kohdalla nautelohdas.

Kaakelitehdas

Edelleen melko huomattava teollisuuslaitos oli kaakelitehdas Itäisenkatu 52:ssä, joka oli aloittanut toimintansa jo 1800-luvun lopulla. Tehtaan pihalla olivat suuret savialtaat, joissa savea vaivattiin siten, että hevonen pyöritti aisan varressa olevaa vatkaista. Hevonen joutui näin ollen aamusta iltaan kiertämään pientä ympäriä. Kaakelitehdas muutti pois v. 1916, jolloin tilalle tuli Dowelsin holkki- ja keppitehdas. Myöskin Kaskenkadun ja Luostarinkadun kulmassa pihalla oli suuret altaat, mutta

niissä ei vaivattu savea, vaan liotettiin vettä, sillä talossa oli monien vuosikymmenien ajan nahkuriverstas, jonka aikanaan nahkurimestari Sahlbom aloitti.

Valokuvaamo

Itäisenkadun varrella on myös Turun vanhin valokuvaamo, Renvallin valokuvaamo, jolla on ikää jo 60 vuotta. Erilaisia kauppalikkeita ja varsinkin leipomaita on Itäisenkadun varrella ja sen lähimyräristössä ollut lukematon määrä.

Julkisia rakennuksia

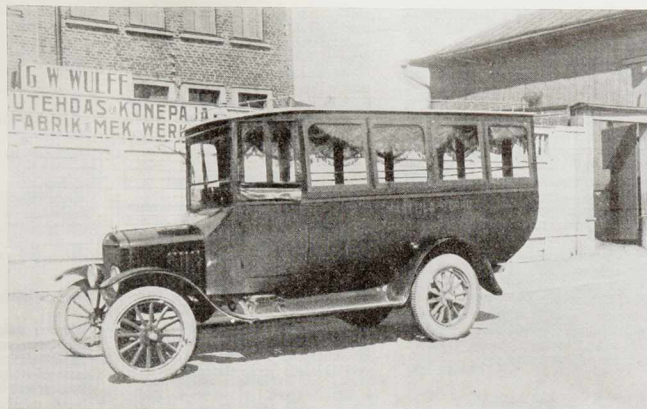
Alueen julkisista rakennuksista on mainittava ensinnäkin Neitsytstalon päähän sijoittunut von Heidekenin synnytyssalotos, joka rakennettiin v. 1890. Tämä puinen sairaala paloi ultuaan toiminnansa 8 vuotta, ja tilalle rakennettiin uusi rakennus kivistä. Niinikäin viime vuosisadan puolella rakennettiin Kaskenkadun ja Sirkkalankadun kulmaan kolerasairaala, joka kuitenkin vuosisadan vaihteessa muutettiin lastenkodiksi. Selaisena se toimikin viitisenkymmentä vuotta, jonka jälkeen sen paikalle rakennettiin Turunmaan sairaala.

Kouluista on jo tullut mainituksi Arseninkadun kansakoulu Sirkkalankadun ja Sepänkadun kulmassa, siis nykyisen kansanopiston rakennus, nykyisen kansanopiston rakennus. Niinikäin Sirkkalankadulla, lähellä Tähtitorninkatua, on Sirkkalankadun kansakoulu ollut jo vuosikymmeniä ja on edelleen. Myöskin Tähtitorninkadulla on ollut koulu, joka tosin oli ruotsinkielinen, mutta siinä oli kaksi suomenkielistä luokkaa. Vuosisadan vaihteeseen asti on Luostarinkadun ja Vuorityömiehenkadun kulmassa ollut Ståhlströmin kansakoulu. Lembergink alakanakoulu Itäisenkadun ja Vartiavuorenkadun kulmassa, lopetti toimintansa 50—60 vuotta sitten, jonka jälkeen siinä oli suuri lastentarha suunnilleen 1910-luvun lopulle asti. Ja elämänsä ohtopuolella ehtineet vartijat, Itäisenkatu 43:ssä kunnalliskirjuri, joka on kuitenkin ollut siitä poissa jo kuutisenkymmentä vuotta.

Betanian kirkko rakennettiin v. 1906, mutta se kärsi sodan aikana pommituksessa melko pahojaa vaurioita, ja se hajotettiin kokonaan. Vielä parikymmentä vuotta sitten oli Vartiavuorenkadulla, Vestan puolella katu- ja rukoushuone. Raittiushydistys Toivo 11 on toiminut Kaskenkadun ja Itäisenkadun kulmassa jo vuosikymmeniä, mutta se on ollut aikaisemmin nykyistä toimitaloaan vasta päätä olleassa rakennuksessa kadun toisella puolella, johon sen jälkeen tuli kirkollinen nuorisoliitto. Sekin jatkoi toimintaa jo 1920-luvun alkupuolella.

Kaskenkadun ja Luostarinkadun kulmassa sijaitsee "Surutoin"-niminen rakennus, joka tunnetaan mm. Tope-luksen "Välskärin kertomuksista" ja ansaitsee tulla mainituksi tyylikkyytensä takia. Viereessä on myös kuulun Gadolinin laboratorio.

Wulffin
"linjapöytä"

Vesijohto 1910-luvulla

Vesijohtoja ruvettiin vetämään 1910—20-luvuilla ja esim. "Itäisenkadun kivitälöön" ne on vedetty jo rakennusvaiheessa. Tuohon aikaan ei niitä kuitenkaan yleisesti saatu vielä asuintoihin, vaan ne olivat ulkojohtoja, joista jokainen sai käydä ottamassa vettä. Sitä ennen vettä otettiin luonnollisesti kaivoista, mutta kun lähekkään joka tontilla ei ollut kaivoa, tai jos olikin, sen vesi saattoi olla hyvinkin huonoa, käytiin usein pitkien matkojen päästä hakemassa vettä jostakin kaivosta, joka oli päässyt asukkaiden suosioon. Eräs tällainen oli Kaskenkadun ja Kupittaankadun kulmassa, keskellä katua ollut suuri pumppukaivo, jonka ympärille oli rakennettu kolmeen metriä korkea ja saman verran halkaisijaltaan oleva katoksi. Katossa oli kaksipumppu, hevosapuu sekä ämpärit hevosten juottamista varten. Samoja ämpäreitä käyttivät mustalaiset pestessään lapsia kaivon luona. Kaskenkadun pumppukaivo on hävitetty 1930-luvun lopulla.

Toinen yhtä tunnettu pumppukaivo oli ns. Kreivitarlähde Sirkkalankadun ja Uudenmaankadun kulmassa, kohdassa, jossa miesten yömajarakennus tekee pienen mutkan. Tämä kaivo oli paikallaan vielä viimeisen sadon alkuvuosina. Kolmas suositui kaivo, varsinkin pyykkiveden suhteen, oli ns. Kolerälähde nykyisen Kunnallissairaalan alueella. Tuntemattomampia olivat Kivenhakkaajankadun ja Sirkkalankadun kulmassa ollut pumppukaivo sekä Sirkkalan lähde nykyisen Turunmaan sairaalan kohdalla.

Huvituksia

Nuorison hovit eivät kaupungin tällä laidalla ole olleet kovin moninaiset. Jalkapalloa pelattiin Sampo-linnassa sen jälkeen, kun sitä oli sen verran tasoitettu, että pelaminen yleensä oli mahdollista. Sekin oli kiellettyä, ja kiellon noudattamista valvoi

puistovahti. Poikien onneksi hän oli kuitenkin sikäli harvinainen herra, että hän omisti moottoripyörän, ja kun moottoripyörän ääni kuului, ottivat pojat pallon kainaloonsa, ja lähtivät kاپälämäkeen. Pelin jälkeen mentiin luonnollisesti uimaan. Maasilloin vielä ollut, mutta samalla kohdalla oli ns. "Kraana-kulju", joka teki aivan saman tehtävän.

Tanssipaijoja ei alueella ole ollut sen jälkeen kun Urheilupuistossa, lähellä Martin koulun puoleista porttia sijainnut tanssilava rakennettiin asunnoksi yli 50 vuotta sitten. Lava oli katettu, mutta seinä siinä ei ollut, sen sijaan orkesteria varten oli eriytyinen "ulosveto". Lattian luokseena käytettiin jo siihen aikaan vahaa tai kynttilästä veisteltäviä lastuja. Musiikista huolehti joko hanuristi tai torvisoitokunta. Tanssien lisäksi pidettiin lavan seutuvilla arpaista, joiden ohjelmaan useimmiten kuului tanssi.

Olutkauppoja

Viinakauppaa ei näillä nurkilla ole koskaan ollut, ei liioin tilikakaa, mutta sen sijaan kyllä muitamia olutkauppoja, jotka olivat sekatavarakaupan yhteydessä. Sellainen oli mm. saksalaisen Weberin kauppa Itäisellä karasinkin pyykkiveden suhteen, oli ns. Kolerälähde nykyisen Kunnallissairaalan alueella. Tuntemattomampia olivat Kivenhakkaajankadun ja Sirkkalankadun kulmassa ollut pumppukaivo sekä Sirkkalan lähde nykyisen Turunmaan sairaalan kohdalla.

Kuluisuuksia

Missä on ihmisiä, siellä myös jotkut erottuvat ympäristöstään. Itäisenkadun alueella ei varsinaisia kuuluisuuksia ole ollut montaa, mutta joi-

takin sentään. Eräs kaikkien paikkakunnan ja lähes koko Turun asukkaiden tuntema henkilö oli maistraatin haastemies Hacklin, joka asui Vuorityömiehenkadulla. Päitsi sitä, että hän oli kaupungin palveluksessa, hänellä oli lukemattomia harrastuksia, joista ehkä kaikkein rakkain oli toiminta VPK:ssa. Jos oli juhlat Palokunnatallolla, hän oli siellä nokkamiehenä, mutta myös pääsylipunpitäjänä ja järjestysmiehenä. Jos juhlittiin Hippoksellä, oli hän sielläkin porttivahtina. Ja pidettiinä juhlilla missä tahansa, oli Hacklin aina mukana. Hän oli tarmokas mies ja puhaili kaikkialla, ja sen vuoksi myös monien tunteina.

Itäisenkadun ja Vuorikadun kulmauksessa on Suometsän peltiseppäliike. Sitä ennen siinä oli Sevoinen paja ja sitä ennen Rangellin paja. Seppä, jota kutsuttiin myös "Pata-Rangelliksi", oli suuri komea mies, joka myös liikkui monissa piireissä pitien itseään aikamoinensa porvarina. Myöskin hänet tunsi lähes kaikki aikalaiset ympäristössä, ja hän lienee kuulunut jopa kaupunginvaltuustoonkin.

Ehkä suuren kokonsa, ehkä muistakin syistä tunnettiin myös teuras-taja Nikander, joskaan hän ei liene ollut yhtä kuuluisa kuin kaksi edellä mainittua herraa. Nikanderillä oli teurastamo Sikaajan läheisyydessä sekä talo Itäiselläkadulla, jossa hän myös piti liikkaitaan. Hän myi talon Eklund-nimiselle miehelle, joka jatkoi liikettä. itse hän osti Kaskenkatu 10:n, siis nykyisellä NMKY:n tontilla sijainneen talon. Hän oli varakas mies, joka tunnettiin monista lahjoituksistaan. Hän tuki innokkaasti Martin seurakuntaa, ja hänen varoillaan rakennettiin mm. Betania-kirkon portaat.

Isopää-Rinne, joka omisti talon Kaskenkadun ja Sirkkalankadun kulmassa, tunnettiin paitsi lempinimensä ilmaisemasta ominaisuudesta, myöskin siitä, että hän urakoi suuren osan

Jatk. siv. 29

Werner V. Lindqvist

Egentliga-Finlands, Åbolands och Ålands skärgårdars båttrutter år 1965

Dä vi jämför båttrafiken i våra dagar sådan den var för 60 år sedan inser vi först huru överväldigande utvecklingen har varit. Vid århundradets början sträckte sig fartygsrutterna från St. Petersburg ända till Uleåborg och Wasa. Endel fartyg, såsom "Åherra" och "Ilma" trafikerade ännu för 40 år sedan rutten Helsingfors—Åbo. I Åbolands skärgård åter voro bl.a. "Pargas", "Pargasmalm", "Östern", "Sandels", "Wellamo" i trafik, medan "Åland" och "Åland II" gingo mellan Åbo och Mariehamn. Av dessa är numera endast s/s "Wellamo" i trafik på rutten till Inö och Brändö. Trafiken på linjen Åbo—Stockholm upphölls dä av Bore-bolagets "Bore" och "Bore II".

En enorm ökning i utrikes trafiken sker sommaren 1965. Under den livligaste turistsäsongen (1/7—15/8) trafikerar linjen Åbo—Stockholm av fyra fartyg, nämligen "Aallotar", "Bore", "Svea Jarl" och "Birger Jarl" som äges av de samseglande rederierna Bore, SHO/FÅA och Svea. Förutom den vanliga kvällsturen från Åbo kl. 19.15 göres en annan tur kl. 21.30 till Stockholm. På morgonen anländer båtarna till Åbo kl. 8.00 och 10.30. De förmär transporterä i bägge riktningarna 4 000 passagerare och 230 bilar i dygnet. På linjen Åbo—Norrtälje trafikerar bilfärjorna "Skandia", "Nordia" och "Holmia", vilkas avgångstider från Åbo äro kl. 11.10, 15.00 och 23.00 och ankomstiderna kl. 8.15, 11.30 och 21.00. Deras transportförmåga i bägge riktningarna är sammanlagt 6 000 passagerare och 800 bilar per dygn.

Viking-rederiet trafikerar rutten Pargas—Kapellskär med bilfärjorna "Viking" och "Apollo". På sommaren gör de tre turer i dygnet (senaste är en tur). De förmär transporterä 5 000 passagerare samt 460 bilar.

Totalkapasiteten för dessa linjer blir således per dygn 15 000 passagerare och 1 500 bilar.

Resandena till Åland och retur använder sig nästan enbart av de snabba passagerarfartygen på Sverigelinjerna. Därför har Ångbåts Ab. Åland fått övergå till nästan enbart varutransport på sina linjer till örket Åland med "v. Konow", "Nyhamn" och "Vinga", men inget hindrar passagerare att anlita dem. Den turist som har tid till förfogande, kan med dessa båtar resa bekämt helt fri från människomassorna och trängningen på de stora båtarna samt deras jäkt. Därtill gör avikningen från huvudfarleden antingen åt norr via Kumlinge—Enklinge—Lappo till Mariehamn, eller söderut längs leden Sottunga—Kökar—Degerby ävenså till Ma-

riehamn, att resenären kommer i beröring skärgårdsvyer dem turist längs huvudfarleden aldrig får bese.

Från fastlandet leder ännu en bilfärjeled till Åland. Rederi Ab. Skärgårdstrafiks bilfärja "Skärgårdsfärjan" trafikerar 4—5 ggr i veckan linjen Gustavs—Vårdö (Åland) med rum för 100 passagerare och 10—12 bilar. Sedan resenären med bil avverkat landskapet Åland till Eckerö, kan han fortsätta med m/s "Ålandia" över till Sverige längs den månghundraåriga postvägen Eckerö—Grisslehamn över Ålands hav.

I vår skärgård finnes vid öppet vatten därtill ännu många skärgårdslinjer till resenärens förfogande. Börjande från norr så trafikerar Åbo väg och vattenbyggnadsdistrikts förbindelsebåt "Inio" tre gånger i veckan rutten Laupus (Gustavs)—Norrbj—Keistö—Åselholm samt Åbo postdistrikts m/s "Pietari Brahe" sträckan Röödillä (Rimito)—Innamo—Åvensar (möjligen i år ytterligare Mossala) ävenså tre ggr i veckan.

Matkailu- ja Kuljetus Oys m/s "Aristo" färdes tur/retur tre gånger i veckan från Åbo via Nädendal till Nystad. Även tidigare nämnda s/s Wellamo trafikerar två ggr i veckan linjen Åbo—Rimito—Inö—Brändö (Åland).

Längs huvudfarleden från Åbo rör sig även Åbo Kustartilleriregementes förbindelsebåt "Pansio", som via Korpo/Varkan även medför passagerare till Utö. Åbo sjöfartsdistrikts förbindelsebåt "Utö" gör tillsvivare rutten Nagu/Pärnäs (vid Korpo Färjaste)—Lohm—Fagerholm—Nötö—Jumo—Utö två ggr i veckan. Dessutom göres en tur till Nötö. Ryktesvis har nämnts att Utös turer möjligen i framtiden skulle börja från Åbo.

Ännu har ej nämnts skärgårdens sydligaste rutt som Åbo postdistrikts m/s "Kristiina" fyra ggr i veckan upprätthåller från Dahlsbruk via Lövs—Högsåra—Kasnas—Hitis kby—till Rosala och retur.

Turist, som använder sig av dessa skärgårdsförbindelser under sommarmånaderna råkar i extas över skärgårdens skönhet. Han betänker dä ej under vilka förhållanden dessa fartyg framföres under större delen av ret ända till isläggningen i slutet av januari. Sommarens korta ljusa tid efterträdes av höstens stormar och förintrens isande snöslask som fryser till ett hindrande täcke över alla tittguggar förhindrande sikten längs tränga farleder mellan klippor och skär. Dä frågas det av besättningen järnhårda nerver och stål-satt sinne att kunna utföra givna uppdrag. Passagerare som dä medföljer dessa farkoster känner inför farorna sin egen litenhet och intighet.

Ahvenanmaan, Turunmaan ja Varsinais-Suomen saaristojen laivareitit vuonna 1965

Verrattessamme nykypäivien laivaliikennettä 60 v. sitten olleeseen havaitsemme, minkä valtavan kehityksen alaisena se on ollut. Vuosisadan vaihteessa laivat ulottivat purjehdusreitinsä Pietarista Vaasaan ja Ouluun saakka. Eräät, kuten "Ahkera" ja "Ilma", kulkiivat vielä 40 vuotta sitten Turun ja Helsingin välistä reittiä. Turunmaan saaristossa olivat liikenteen "Pargas", "Pargasmalm", "Ostern", "Sandels", "Wellamo" jne., kun taas "Åland" ja "Åland II" kulkiivat Maarianhaminan reitillä. Näistä kaikista liikennöi nyt enää vanha "Wellamo" Inön reitillä. Turun—Tukholman liikennettä ylläpiti Bore Oy laivoillaan "Bore" ja "Bore II".

Ulkomaan liikenteeseen tuo kesä 1965 valtavan lisäyksen. Vilkkaimpina turistikautena (1/7—15/8) liikennöi reitillä Turku—Tukholma neljä laivaa nim. "Aallotar", "Bore", "Svea Jarl" ja "Birger Jarl" omistajinaan laivavarustamot Bore, SHO/FAA ja Svea. Paitsi tavallista iltavuoroa Turusta klo 19.15 lähtee toinen laiva klo 21.30 Tukholmaan. Aamulla saapuvat laivat Turkuun klo 8.00 ja 10.30. Ne pysyvät kuljettamaan molempiin suuntiin 4000 matkustajaa ja 230 autoa vuorokaudessa. Reittiä Turku—Norrköping liikennöivät "Skandia", "Nordia" ja "Holmia", joiden lähtöajat Turusta ovat klo 11.10, 15.00 ja 23.30 ja saapumisajat klo 8.15, 11.30 ja 21.00. Niiden kapasiteetti molempiin suuntiin on 6000 matkustajaa ja 800 autoa vuorokaudessa.

Viking-varustamo liikennöi reitillä Kapellskär—Parainen autolautoilla "Viking" ja "Apollo". Kesällä ne suorittavat kolme vuoroa vuorokaudessa (viime vuonna yksi vuoro) ja pystyvät kuljettamaan 5000 matkustajaa sekä 460 autoa.

Kokonaismääräksi saamme näin näillä yhteyksillä vuorokaudessa 15000 matkustajaa ja 1500 autoa. Ahvenanmaan matkustajaliikenne käyttää hyväkseen Turun—Tukholman reitin nopeita laivoja Angbåts Ab Ålandille on yleensä jäänyt suoritettavaksi vain rahtikuljettukset saarivaltakuntaan laivoilla "v. Konow", "Nyhamn" ja "Vinga", mutta pääsee niihin toki matkustajajakin. Kenellä on riittämiin aikaa, hän voikin näillä laivoilla matkustaa mukavasti etäällä ihmispaljoudesta ja ahtaudesta. Kun laivat lisäksi poikkeavat pääreillä joko pohjoiseen Kungälden—Erkindalen—Lappoan kautta Maarianhaminaan tai eteläistä reittiä Sottunga—Kökarin—Degerbyn kautta, niin tullaan kosketuksiin maisemien kanssa, jolla muut eivät saa nähdäkseen.

Mantereelta johtaa pohjoisessa vielä yksi autolautareitti Ahvenanmaalle. Rederi Ab Skärgårdsstrafiken lautta-laiva "Skärgårdsfärjan" liikennöi 4—5 kertaa viikossa Kustavista Vårdöön (tilaa 100 matkustajalle ja 10—12 autolle). Ylitettyään maitse Ahvenanmaan matkustaja voi Eckeröstä jatkaa m/s "Ålandia" Ruotsin puolelle Grislehamnin ikivanhaa postireittiä myöten.

Saaristossamme on lisäksi avoeden aikana monia matkustusmahdollisuuksia. Turun tie- ja vesirakennuspiiriin yhdysvene "Injo" liikennöi kolme kertaa viikossa reittiä Laupunen (Kustavi)—Norrby—Keistiö—Åselholm ja Turun postipiiriin m/s "Pietari Brahe" reitillä Röödila (Rymättylä)—Innamo—Åvensar myös kolmesti viikossa.

Matkailu- ja Kuljetus Oy:n m/s "Airsto" tekee kesällä kolmasti viikossa matkan Turusta Uuteenkaupunkiin sekä takaisin. Samoin jo aikaisemmin mainittu s/s "Wellamo" liikennöi reitillä Turku—Rymättylä—Injö—Brändö kahdesti viikossa.

Turun päiväyät myöten matkaa myös Turun Rannikkoyrityskenttiin yhdysalus "Pansio" Korppoon

Värkanin kautta Utöön kuljettaen matkustajia. Turun merenkulkupiiriin yhdysalus "Utön" reitti alkaa Nauvon Pärnäsistä (Korppoon lauttalaituri) Lohmin ja Nötön sekä Jurmon kautta Utöön kahdesti viikossa, lisäksi yksi vuoro päättyy Nötöön. Mahdollista on, että reitin lähtöpaikaksi tulee Turku.

Viälä on mainitsematta saariston eteläisin reitti. Turun postipiiriin m/s "Kristiina" kulkee neljasti viikossa reitillä Taalintehdas—Lövö—Högsåra—Kasnas—Hiittinen kk.—Rosala ja takaisin.

Matkustajia, joka käyttää hyväkseen näitä saaristoyhteyksiä kesäkautena, haltioituu saariston kauneudesta. On kuitenkin syytä muistaa, että tämä on vain lyhyen ajan riemu. Pitkään kestävätkä syksyt ja jäiset talvien viimepäivät. Tällöinkin samat alukset puskevat samoja reittejä lumirännän jäätessä tähtystysaukoille ja tyrskyjen lyödessä yli laivojen. Ja tällöin kysytään lujia hermoja ja sitkeyttä miehistöltä. Matkustajia, joka näissä oloshuhteissa on laivassa mukana karikoiden lomassa tunteen oman mitättömyyden ja pienuutensa.

Ruissalon kehittäminen matkailu- ja virkistysalueena

Turulla on eräitä sellaisia matkailuvaltteja, joita puuttuu maamme monilta muilta paikkakunnilta, mutta meidän ei pidä luottaa liiaksi niidenkään jatkuvaan vetovoimaan sen jälkeen, kun kaikkialla on alettu harjoittaa aktiivista matkailupolitiikkaa. Sellaisilla paikkakunnilla, missä ei ennestään ole turisteja houkuttelevia kohteita ja laitoksia, niitä pyritään määrätietoisesti luomaan ja lisäämään.

Vuonna 1938

Myös Turussa, joka muuten ensimmäisenä maamme kaupungeista sai matkailulautakunnan, on kauan oltu tietoisia siitä, että meillä matkailua palvelevien laitojen kohdalla esiintyy eräitä peruspuutteita. Niinpä matkailulautakunnan pöytäkirja marraskuun 9. päivästä 1938 kertoo, että "lautakunnan jäsenen August Laurénin esityksestä keskusteltiin kysymyksestä: Mitä edellytyksiä Turun kaupungilla ja sen ympäristöllä vielä täytyy olla voidakseen muodostua todelliseksi matkailukeskukseksi, jossa ulkomaalaisetkin matkailijat voitaisiin saada pitemmäksi aikaa pysähtymään. Lautakunta oli yksimielinen siitä, että

Turun matkailu ei pysty kehittymään yksinomaan historiallisten nähtävyyksiensä turvin, vaan tarvitaan ennen kaikkea varsinkin saaristossa ja Naantalissa ensiluokkaisia hotelleja ja lopuksi Turkuun on saatava ensiluokkainen kesä-ravintola sekä esim. Kupittalle kunnollinen virkistys- ja huvialue.

Koska kaikkien yllämainittujen seikkojen järjestämistä koskevat suunnitelmat ovat jo vireillä, on Matkailulautakunnan tehtävänä seurata tarkoin asioiden kehitystä ja mahdollisuuksien mukaan tarmokkaasti myötävaikuttaa suotuisaan ja paikkakunnan matkailun kannalta onnelliseen ratkaisuun."

Vuonna 1944

Vasta toimintansa aloittanut lautakunta näyttää siis olleen kovin opti-

ton kysymystä, 3) Ruissalon kansipuiston kysymystä."

Huvi- ja virkistyspuiston aikaansaaminen Kupittaalte oli silloin ajankohtainen ja vireillä myös toisella taholla, sillä samassa kokouksessa lautakunta sai tutustua prof. Erik Bryggmanin sitä varten laatimaan suunnitelmaan ja pienoismalliin.

Vuonna 1961

Sitä ennen ja sen jälkeen Kupittaalte on harjoitettu tilapäistä tivolitoimintaa, pysyväksi huvi- ja virkistyspuistoa sinne ei syntynyt ja nyt alue on tullut varatuksi muihin käyttö-tarkoituksiin. Matkailulautakunta palasi asiaan syksyllä 1961 tekemässään aloitteessa, joka koski

sellaisen matkailualan perustamusten kuin uuden hotellin, motellin ja huvipuiston aikaansaamista. Mainittakoon, että myös Turun Kaupunkamari asettui varauksesta tukemaan kaikkia lautakunnan tässä yhteydessä tekemiä aloitteita.

Huvipuisto- ja tivolitoiminnan merkityksestä turismin kannalta on saatavissa monia esimerkkejä. Kööpenhaminassa kaupunkien keskustaan on aikoinaan jäänyt alue tähän tarkoitukseen ja sinne on luotu omatyylisen, kaikkien yhteiskuntaluokkien ja ikäryhmien kannalta arvokas, viihtyisä ja iloinen rentoutumispaikka, joka houkuttelee myös vieraita kaupunkiin. Göteborgissa on kehitetty omien edellytysten ja tarpeiden puitteissa niin ikään hieno huvipuisto, jossa arvokas

SUOMEN TURULLE
kirjoittanut
ARVO HOVILA

Vuosi sitten pääsi Turun kaupungin matkailutoimisto muuttamaan uuteen toimipaikkaan Linnankatu 8:aan. Senjälkeen on vielä sisustusta täydennetty ja varasto- ja arkistotiloja valmistettu ja niihin lajiteltu arkisto- ja käyttömateriaalia. Ulospäin näkyvin täydennysuudistus on kuitenkin kadunpuoleisen sivustan varustaminen valaistavalla "firmanimellä". Kuvastamme selvää myöskin näyteikkunain teobas käyttö matkailumainostukseen.

ja kevyt ohjelma on taitavasti yhdistetty. Mainittakoon vielä yksityisestä aloitteesta syntynyt Furuvikin eläintarha Gävlen lähellä, josta on muodostunut Ruotsin suosituimpia turistikohteita. Sellainen on myös omassa maassamme varsin suuret vaatimukset täyttävä Helsingin Linnanmäki.

Ruissalon asemakaavakilpailu

Turkuun on onneksi jäänyt laaja alue, joka on nimenomaan määrätty käytettäväksi virkistystarkoituksiin ja jonne kaikkiin suuntiin kaupungin vanhojen rajojen ulkopuolelle levittäytyvä rakennustoiminta ei erikoislaatuisten maapohjan omistussuhteen takia ole päässyt pureutumaan, nimittäin Ruissalo. Toistaiseksi sen käyttö alueen laajuuden huomioon ottaen on vielä jäänyt vähäiseksi. V. 1952 järjestettiin kuitenkin kansainvälinen arkkitehtikilpailu Ruissalon vastaisen asemakaavan laatimiseksi. Asiasta teki valr. T.E. Lassenius aloitteen kaupunginvaltuuston kokouksessa 18.2.1950. Asemakaavaosasto esitti puolestaan pohjoismaisen arkkitehtikilpailun järjestämistä, mutta kaupunginhallitus katsoi kysymyksen kaupungin asukkaiden kannalta siksi tärkeäksi, että esitti kilpailun laajentamista kansainväliseksi. Kaupunginvaltuusto hyväksyi ehdotuksen 22.10.1951 ja myönsi 2.500.000 silloista markkaa kilpailun järjestämiseen. Asemakaavaosaston laatiman alustavan kilpailuohjelman mukaan suunniteltava alue käsitti Ruissalon saaren sekä Iso-Pukin, Pikkupukin, Iso-Kaskisen, Vähä-Kaskisen, Kolkan, Pöllökarin, Ajatinluodon ja Äijäkarin saaret. Eri alueista ohjelmassa annettiin seuraavat määräykset:

- 1) Huvila-alueet. Vanhoja huvilatoimintoja voidaan osittain säilyttää ja uusia suunnitella. Tonttien lukumäärä ja pinta-ala jää kilpailijain ratkaistavaksi.
- 2) Ruissalon kansanpuisto. Nykyinen kansanpuisto säilytetään. Alueen järjestelyä voidaan muuttaa ja täydentää ajannukaista saarten luonteeneseen sopivaa kansanpuistokokonaisuutta silmälläpitäen.
- 3) Ulkoravintolat. Vanhoista kesäravintoloista "Honkapirtti" säilytetään. Uusien sijoittaminen kilpailijain vapaassa harkinnassa. Ulkoravintola sekä kesä- että talvikäyttöä varten sopivasti sijoitettuna hiihto- ja retkeilyreitit varrella.
- 4) Luonnonsuojelualue. Nykyinen luonnonsuojelualue säilytetään, mutta sen laajentaminen on toivottavaa.
- 5) Merilentosatama Turun saariston

ambulanssilentoja varten säilytetään.

- 6) Ulkomuseoalue säilytetään, mutta kilpailijalla on oikeus tehdä oma sijoitusehdotuksensa nykyisestä sijoituksesta poikkeavasti.
- 7) Venevalkama purje-, moottori- ja soutuveneitä sekä kanootteja varten. Nykyiset purjehdusseurojen valkamat paviljonkeineen säilytetään. Uusia venevalkama suunnitellaan.
- 8) Maanviljelystila Ruissalon kartano säilytetään nykyisessä käytössään.
- 9) Turisti- ja urheiluhotelli n. 50 vierasta varten.
- 10) Lauantaimaja-alueita kilpailijain harkinnan mukaan.
- 11) Telttä-alueita kilpailijain harkinnan mukaan.
- 12) Uimarantoja.
- 13) Kesäsiirtolatornneja.
- 14) Siirtolapuutarha-alue.

Saaret olisi säilytettävä pääluonteelltaan puisto-, virkistys- ja retkeily-alueina.

Tulokset ja arvostelut

Kilpailu, joka muuten oli ensimmäinen Suomessa järjestetty kansainvälinen arkkitehtikilpailu, herätti suurta huomiota, sillä sen päättyessä jouluk. 1. pñä 1952 oli saapunut kaikkiaan 53 ehdotusta kotimaasta ja ulkomailta aina Englantia ja Jugoslaviaa myöten. Kilpailun voitti arkkitehti Kaj Englund Helsingistä, II palkinnon saivat arkkitehdit Gustaf Boström ja Gunter Holman Tukholmasta sekä III palkinnon Ravnikaar Društvo Jugoslaviasta. Lisäksi lunastettiin kilpailuohjelman mukaan kolme työtä, joista yksi englantilaisen, toinen kahden sveitsiläisen ja kolmas kahden suomalaisen arkkitehdin tekemä. Ylimääräisenä lunastettiin vielä arkkitehti Jaakko Kaikkosen työstä yksityiskohta, joka koski uittikeskuksen sijoittamista ns. Rettigin niemeen (Saaronniemeen).

"Korkeatasoisia ehdotuksia ja pil-lastunutta fantasiaa asemakaavakilpailun tuloksena", otsikoi eräs lehti kilpailutoiden esittelyä koskevan selostuksensa. Siinä todetaan, että monet osanottajat ovat ehdottaneet Ruissalon tiivola. Uinti-aiikkojen sijoitukseen ja järjestelyyn on kiinnitetty tärkeitä huomioita. Monet osanottajat ovat ehdottaneet Ruissalon turistihotellia, jota kilpailusäännöissä ei nimenomaan vaadittu, mutta jonka onnistunut sijoitus on tietysti vaikuttanut töitä arvioitaessa. Voittaneessa ehdotuksessa turistihotelli oli sijoitettu kutakuinkin keskelle Kuuvan-nokkaa.

Palkitsematta jääneissä ehdotuksissa oli sitten paljon pillastunutta mielikuviuksen lentoa, kuten kansainvälisen tyylin mukainen pelikasinio Pikkupukkiin sekä erään englantilaisen ehdotus suuren porotokan hankkimisesta Ruissaloon.

"Liikennekysymys oli saanut monenlaisia ratkaisuja. Niinpä ehdotettiin uutta liikenneväylää salmen yli Hirvensaloon, köysiratoja, ilmarataa Kanavaniemeltä Ruissaloon jne. Nykyiselle veneistämön alueelle monet ovat ehdottaneet tiivolin, onpa sellasiakin ehdotuksia, joissa ilmarata kulkee Kanavaniemeltä suoraan tiivoliin. Eriässä ehdotuksessa on Iso-Pukki muutettu 'individualistien kesäsiirtolaksi'..."

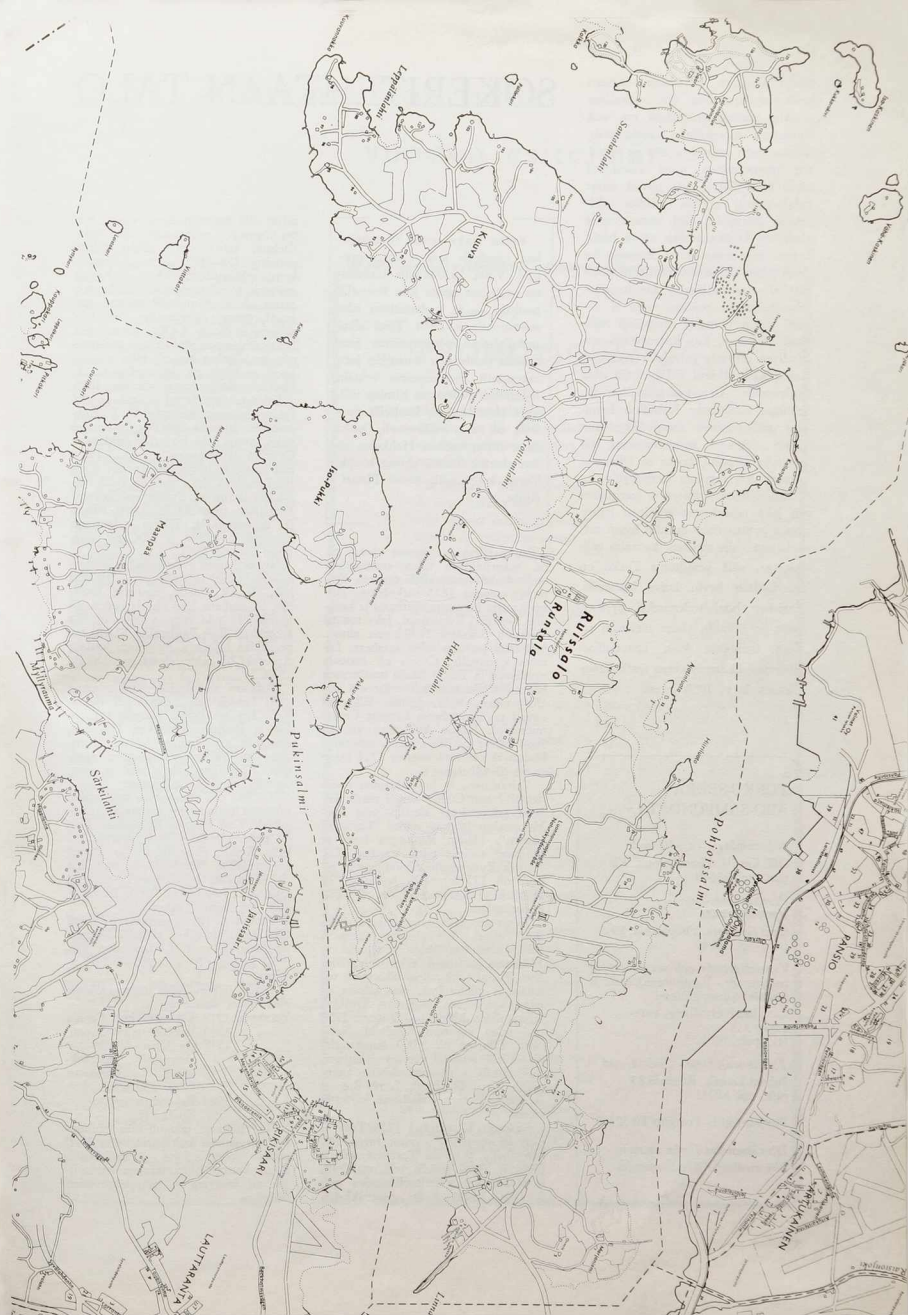
Esitelllessään kilpailutoita lehdistön edustajille kaupunginjohtaja Ö. Stadius totesi, että tulos oli erittäin hyvä. Tarkoituksena oli hankkia yleissuunnitelma, jonka pohjalla asemakaavaosasto ryhtyy tekemään ehdotusta Ruissalon asemakaavan uudesta järjestelystä. Tuolloin, tammikuun puolivälissä 1953, siihen arveltiin tarvittavan aikaa 1—2 vuotta. Koska Ruissalon vuokrasopimukset menivät umpeen v. 1957, piti uusien suunnitelmien olla siihen mennessä valmiina.

"Entäs nyt Niskavuori?"

Tämän jälkeen on kuitenkin koko suunnitelman ympärillä ollut hiljaista. Uimaranta ja leirintäalue tosin on saatu Saaronniemelle, mutta siinä onkin sitten toistaiseksi kaikki. Välillä syntyi jo suunnitelma eräiden Ruissalon osien varaamisesta sataman laajennuksia varten, mutta tämä ehdotus tyrmähtiin heti alkunsa. Osittain on asioiden edelleen kehittämistä ehkä viivästyttänyt Ruissalon silta-suunnitelma, joka on edelleen avoinna. Nykyinen siltaahan on sikäli epäonnistuneessa paikassa, että tie kulkee monien satamaraiteiden yli, minkä vuoksi onkin ehdotettu sillan siirtämistä Artukaisten tehtaiden lähelle.

Asemakaavakilpailussa monet osanottajat olivat sijoittaneet Ruissaloon tiivolin sekä turistihotellin. Ruissalossa tarjoutuinkin erinomaiset mahdollisuudet sijoittaa toisiaan lähelle monia matkailua ja virkistystä palvelevia laitoksia. Kansanpuiston ja tiivolin yhteyteen tai lähelle sopii mainiosti esim. näkötorni, jonka aikaansaamisesta matkailulautakunta myös on äskettäin

Ruissalon kartta

tehty aloitteen. Niinkään vanhaan kesäravintolapulmaan olisi saatavissa ainakin osaratkaisua. Selvää on, että kaupungin suoraisten rahoitusmahdollisuuksien puitteissa näitten laitosten perustaminen tulisi vaatimaan aikaa niin paljon, että monet muut paikkakunnat ehtivät meidän edellemme. Senvuoksi olisi saatava myös yksityiset kiinnostumaan näistä hankkeista. Joka tapauksessa Ruissalo on aivan liian kallisarvoinen helmi jätettäväksi vajaakäyttöiseksi. Luonnonsuojelunäkökohdat voidaan ottaa ja tietysti onkin otettava riittävässä määrässä huomioon, kun Ruissaloon suunnitellaan turismia palvelevia laitoksia, mutta käsitääkseen siellä riittää tilaa molemmille. Asemakaavapitailun ohjelmassa edellytetty Ruissalon kartanon säilyttäminen maanviljelystilana lienee sitäpaitsi nykytilanteessa vähemmän tärkeää, koska se tällaisena tuottaa vain tappiota kaupungille.

Kunnollinen virkistys- ja huvipuisto on joka tapauksessa sellainen laitos, jonka puuttuminen on niin hyvin turkulaisten kuin turistien kannalta valittavaa, sillä kesäiltoina Turku on nykyisellään hyvin kuiva kaupunki. Turistien houkuttelemiseksi pysähtymään ja jäämään tänne tarvitaan tosiaan muitakin kuin historialliset muistomerkit, kuten matkailulautakunta jo v. 1938 totesi.

TURKU-SEURA - ÅBO-SAMFUNDET r.y.

Puheenjohtaja - Ordförande
Olli Kestilä, Humalistonk. 3 B
puh. - tel. 20640

Varapuheenjohtaja -
Viceordförande
Eero Numerla, Yliopistonk. 29 c
puh. - tel. 18040

Viceordförande och svenskspråkig
sekreterare - Varapuheenjohtaja ja
ruotsinkielinen sihteeri
Carl Jacob Gardberg, Tur-
vagen 3 A
tel. - puh. 10852

Toiminnanjohtaja - Ombudsman
Juhani Laurila, Ruissalo 85
puh. - tel. 88041

Postisiirtotili - Postgiro Tu 32300

Liity jäseneksi Turku-seuraan
Bliv medlem i Åbo-samfundet

SOKERITEHTAAN TALO

Vanha Turku syntyi Tuomiokirkon ympärille joen itäiselle puolelle. Vasta 1390-luvulla turkulaiset omistivat maata joen läntisellä puolella — ja ensimmäinen silta rakennettiin v. 1414. Tästä alkoi turkulaisten levittäytyminen joen toiselle puolelle ja varsinkin joen rantatontit osoittautuivat erittäin halutuiksi. Nykyisten siltujen välillä alueella joen läntisellä puolella oli ns. eteläkortteli, jonka maat olivat vanhan Huhkolan talon aluetta. Tämän alueen hankki Turun kaupungille kreivi Pietari Brahe.

Auran sillan tuntumassa olevan ns. sokertehtaan talon ensimmäistä omistajaa ei varmuudella tunneta. Kuitenkin vuonna 1653 turkulainen portvikaartin kapteeni, raatimies ja kauppias Gottfrid Roskamp, joka muutti Turkuun Saksasta 1630-luvun alussa, moi tältä paikalta talon maaherra Lorents Greutzille. Creutz oli ruotsinmaalainen ja Turun läänin maaherrana hän toimi Ruotsiin siirtymisensä asti eli vuoteen 1655. Hänen jälkeensä omisti talon maaherra Lorents Creutz nuorempi. Hänen kuoltuaan vuonna 1698 olivat perilliset talon omistajia. Mainittakoon, että vuonna 1712 talossa oli 10 tiliisijaa.

Valtaneuvos ja hovioikeuden presidentti Johan Creutz omisti tämän jälkeen talon, josta alettiin jopa asiakirjoissakin käyttää nimeä "Creutzka gärden". Hänen kuoltuaan leski ja perilliset möivät talon vuonna 1727 Henrik Rungellein. Talon tontin pituus oli 175 kyynästä ja leveys 73 kyynästä. Talon kauppahinta oli 3300 kuparitaalaa.

Talon seuraavana omistajana tiedetään olleen hovioikeuden assessor Lilliestiernan ja hänen kuoltuaan v. 1742 talo jäi hänen leskensä hoitoon. Kun Turku pikkuvihan aikana oli venäläisten miehittämä, niin talossa sijaitisi venäläisten sisustama kreikkalaiskatolinen kirkko. — Vuonna 1756 osti talon kapteeni Reinhold Jägerhorn. Hintana oli 9.000 kuparitaalaa. Vielä samana vuonna Jägerhorn moi tämän talon turkulaisille kauppiaille Hans Wittfooth, Jacob Bremer ja Anders Baer sokertehtaan käyttäväksi.

Elokuun 17 päivänä 1756 Tukholman kauppakollegio antoi luvan em. kauppiaille perustaa Turkuun sokertehtaan. Tämä päätös teki mahdolliseksi Suomen sokertehtailuuden syntymisen. Yhtiö, jonka pääosakkaina

olivat yllä mainitut luvan saajat, ryhtyi viipymättä rakennuspuuhiin. Sokertehtas rakennettiin tähän taloon vuosien 1756—1757 aikana ja sen rakensi arkkitehti Shröder. — Ensimmäisenä toimintavuonna, jolloin tehtaassa oli 4 yhtiötekijää mestari mukaluennutna, valmistettiin 300 leiv. sokeria arvoltaan 4.450 hopeataalaria. Sokertehtaanseen yhdistettiin myöhemmin ns. "gröna huset", joka aikakirjojen mukaan on arkkitehti C. L. Engelin rakennuttama vuonna 1814.

Sokertehtaan ja talon omistus siirtyi myöhemmin kauppias C. R. Lohmanille. Vuonna 1827 sokertehtas paloi, mutta talo korjattiin arkkitehti Glychlin piirustusten mukaan. Talon osti kauppias ja ruukinpatruuna Eberhard Pychlay, joka vuonna 1829 ryhtyi sitä uusiaamaan. Pychlay sai Turussa kauppiain oikeudet ja omisti laivoja ja laivaosuuksia. Hänen taloutensa huononi kuitenkin ja hän teki vararikon vuonna 1843.

Nyt osti talon everstinleski Constanze von Daelv huutokaupassa. Tohtori Nils Henrik Pinello, tunnettu runoilija, oli mukana kaupassa ja hänen välityksellään talo vuonna 1844 myytiin apteekkari Erik Falckenille 10.000 hopeapulan hinnasta. Nykyinen Joutsen Apteekki oli ollut talossa jo vuodesta 1830.

Tulkoon mainituksi, että vuonna 1831 henkikirjan mukaan oli Rantakatu 7:n asukkaina: kauppiat Pychlay ja Reidel, apteekkari Liljedahl, kauppias Aspelund ja Hollmen, kanslianeuvos Wallenius, varatuomari Ignatius, Rosenberg, Haartman ja varatuomari parooni Cedercreutz.

V. 1847 tuli sokertitalon omistajaksi tunnettu turkulainen kauppias ja lahjoittaja Karl Magnus Dahlström. Hän oli perustamassa sellaisia suuryhtiöitä kuin Kymyn Paperitehdas ja Auran Sokertehtas. Mainittakoon, että hän oli Dahlström lahjoitustajavestien isä, jotka mm. lahjoittivat Turun Taidemuseon ym. Turun kaupungille.

Vuodesta 1896 omistajana toimi Karl Erik Junnelius. Hänellä oli oma myymälä nykyisen Linnankadun varrella, ja hän oli tunnettu suurlahjoittajana.

Tämän jälkeen talon omistussuhteet ovat olleet seuraavat:

Vuodesta 1912 Vakuutusyhtiö Fennia
„ 1915 Vakuutusyhtiö Suomi
1918 Oy Trio Ab-niminen osakeyhtiö pääosakkaina kauppaneuvos Hugo Helander
„ 1964 Rakennusliiketoimisto Ruola Oy

Sokertehtaan talo on eräs kaupungin vanhoja kulttuurinähtävyyksiä, jonka monivaiheinen ja sisältörikas elämä kertoo kaupunkimme menneiden virkamiesten ja kaupaporvareiden vaihteista.

Akatemiatalon juhla- vuoden esitelmät

L. J. Runeberg:

PROMOTIOSÅNG

*Se Auras tempelport
vid sångens glada ljud
upplåter sig för Delos' Gud
och Pindens mör uppå dess bud
sig alla redo gjort.*

*Vid Alpheus' blomsterstrand
de unga bjältars här
med segrens himmelska begär
som ler åt strider och besvär
sågs vandra hand i hand.*

*Så i en lycklig stund
nu trädas en ert tåg,
I Finlands söner! kraftfull båg
på målet blott det böga såg,
ej på dess möders lott.*

*Se Auras tempelport
vid sångens glada ljud
upplåter sig med jubelfröjd för Delos' Gud
och Pindens tårnor alla på dess bud,
skönt knyta lagrens krans,
skönt ordna festens glans
vill lekas skämt och dans.*

*De frie grekers tropp
med gamman krönte segrens finning.
Skön är de vises segervinning
och mera rik på livsua bopp.*

Triumph!

*Nu vunnens är den ädla strid.
Så dragen bädan uti frid
I Finlands lagerkrönte söner!
Må himlen skåda nådefull
till våra hjärtans varma böner,
som sändas opp för eder skull.*

*Ja dragen nu i frid
och värden ljusets rena glöd
och bliven fosterjorden stöd
och spriden vitt dess glans och ära.
Då skall det folk, som växer opp,
i stenen ljus ert minne skåra
vid sälla levnadsdars förlopp.*

*Nu vunnens är den ädla strid!
Så dragen bädan uti frid!*

Professori Einar W. Juvan helmikuun 21 päivänä 1965 Akatemiatalon juhlasalissa aloittama esitelmäsarja sen johdosta, että talon valmistumisesta tulee tänä vuonna kuluneeksi 150 vuotta, alkui maaliskuussa. Ensi esitelmässä käsiteltiin 325 vuotta sitten tapahtunutta Turun Akatemian perustamista esivaikkeen sekä tämän Suomen ensimmäisen yliopiston kehitystä ja merkitystä vuoden 1827 Turun paloon asti, jonka eräs tuhoisa seuraus oli yliopiston siirtäminen Turusta pois.

Maisteri Toivo T. Rinteen esitelmä maaliskuun 14 päivänä niveltävi samaan aiheeseen, sillä siinä tarkasteltiin juhla- ja promotioita akatemian Turku-kaudelta. Esitelmästä on selostelmia tässä lehdessämme. Esitelmätalouksessa lauloi prof. John Rosaksen koostama tilapäiskuoro Turun Akatemian viimeisessä promotiossa v. 1827 esitetyn kuoroosavelyksen, jonka melodia oli lainattu saksalaisen säveltäjän Peter von Winterin (1754—1825) "Schlachten-symfoniasta". Tässä promotiossa viitettiin mm. Johan Ludvig Runeberg maisteriksi ja hän oli saanut tehtäväkseen kuoroosavelyksen sanoittamisen. Sanat ovat olleet kadoksissa viime vuosiin asti, kunnes ne löytyivät vanhasta käsikirjoituksesta nuotikijasta, joka nytemminen on talletettu Turun Sibeliusmuseoon. Julkaisemisen ohjeena tämän harvinaisuuden. Onhan sillä "ajanlohtaa", koska toukokuun 30 päivänä 1965 taas oli Turussa promotio, tällä kertaa Turun Yliopiston filologisten tiedekuntien järjestämänä.

Maaliskuun 28 päivänä oli kevätkauden viimeinen esitelmä sarjassa, joka jatkui vielä syyskuun 19 päivänä (maist. Erik Bergh) ja lokakuun 17 päivänä (prof. John Rosas). Tässä esitelmätalouksessa Turun lääkärikivartti (Christian Sourander, Jussi Harri, Teuvo Aalto ja Erkki Sysimetsä) soitti turkulaissäveltäjän Erik Tuulnbergin (1761—1814) Cduuri-jousikvartetton osat Moderato ja Menuetto ja filtri C. J. Gardberg esitelmöi Akatemiatalon rakentamisesta. Eräin lyhennyksin on esitelmä julkaistuna toisalla lehdessämme.

Kansikuvan Turun lentokentältä on valokuvannut
Erkki Paakki

Pata

SATTUUHAN SITÄ.....

Satakiloisen tuttavain kuuluu yksi Väinö.

Väinö on Väinö, mutta ei ihan tavallinen Väinö, vaikka päältäpäin siltä näyttää.

Paremminkin näytti, niin kuin Anssi Kukkonen sanoisi.

Nyt ei näytä tavalliselta Väinöltä vaan ihan tavattomalta.

Tämä Väinö oli ennen kauppaamies, liikemies niin kuin hienosti sanotaan. Osti romuautoja ja myi autoromuja. Melkein uusina tietenkin. Tuskin si-
säänajettuina. Vannoit kaikkien pyhien nimeen ja teki kauppoja.

Bisnes meni hyvin, kunnes eräänä yönä joku — tai jotkut — pystytti hirsipuun Väinön autoliikkeen pihalle.

Aamulla Väinö näki hirsipuun ja fiksun miehenä heti käsitti mitä ja ketä varren hirsipuu oli pystytetty. Rasvattu köysi oli valmiina.

Väinö sulki heti liikkeensä oven ja pani siihen kilven: "Suljettu korjauksen takia".

Kukaan ei uskonut kilven sanomaa, vaikka tällä kertaa Väinö puhui totta: hän korjasi itsensä.

Turvallisemmille maisemille.

Nyt Väinö rupesi myymään piparkakkuja. Ajoin omalla autollaan pitkin ja poikin Suomenmaata.

Piparkakut menivät paremmin kaupaksi kuin Väinö oli uskonut. Myynnissä ei ollut hankaluutta, hankaluu-
det sai aikaan Väinön huono muisti.

Hän unohti tilittää rahat leipomon omistajalle.

Omistaja oli pikkusielu ja sanoi yhtenä päivänä Väinölle, että se olikin viimeinen kuorma.

Väinö ei välttelyt vastaan, vaan alkoi nauttia vapaudesta ja muusta. Kunnes rahat loppuivat.

Väinö huomasi että maailmassa oli tyhjiä viinapulloja enemmän kuin täysinäisiä ja alkoi kerätä tyhjiä viinapulloja, loi niistä kaulan poikki, maalasi kirkkaan punaisiksi ja liimasi makarooneja terävään syrjään. Niistä tuli kiinalaisia kynttilänjaljoja.

Varmuuden vuoksi Väinö maalasi pohjaan Made in Kiina ja lähti taas kiertämään Suomenmaata. Joulua oli ihan lähellä.

Kynttilänjalat eivät menneet kaupaksi. Eivät alkuunkaan.

Thmiset epäilivät vilppiä, sillä kii-
reessä joihinkin kynttilänjalakoihin oli jäänyt etiketti. Maalin läpi näkyi: "Koskenkorvan viinaa".

100-vuotias

Sampalinna ravintolan rakennus on tänä vuonna satavuotias. Toukokuun alkupäivinä otetussa kuvassa eivät puut ole vielä lehdittyneet, minkä vuoksi on helppoa nähdä rakennuskokonaisuus myöhempien lisärakennelmien. Nitiä ovat mm. soittolava ja etualan terassi.

Väinölle jäi autokuormallinen kynttilänjaljoja. Väinö mietti maailman pahuutta, vetäytyi koloonsa odottamaan seuraavaa joulua.

Väinö ei näkynyt eikä kuulunut. Tuli syksy ja äkkiä Väinö sekä näkyi että kuului. Hänen kuvansa oli kaikissa lehdissä.

Väinö oli kirjoittanut kirjan.

350 siv. Hint. sid. 25:—, nid. 20:—

Satakiloinen oli vähän otettu kun tuttavasta oli tullut oikein kirjailija ja hän alkoi lehdistä seurata kirjallisuusrasteloa.

Väinö sai kirjastaan pelkkää kehumista.

Alkukantainen nero! Loistava realisti! Luonnonlahjakkuus, joita syntyy kerran tuhannessa vuodessa. Rohkea julistaja. Pirstävä tuulahdus ummehtuneisuuteen. Allistyttävän olemallisen kertoja. Vihdoinkin kirja omalle ajallemme. Raisu aitojen kaataja. Kirja joka kertabiteillä tyrmää poroporvarit ja muut kalkkeutuneet. Aikaamme edellä. Kirjailija tuntee ja näkee joka solullaan. Seksuaalisuuden tiedemies. Syvästi taiteellinen hetero- ja homoseksuaalisuuden kuvaaja. Sivistyksen pölynpyyhkiä. Uuden tylin luoja. Rakkauden Dostojevski. Nykymiljöön Sillanpää.

Näin arvostelijat kirjoittivat. Ja enemmänkin.

Satakiloinen meni onnittelemaan kuuluisaa tuttavaansa toivossa saada tekijänpöytäkirja nimikirjoituksineen.

Väinö oli muuttanut. Isäntä neuvoi uuden osoitteen.

Uusi osoite oli uusi upea kivitale. Upea huoneisto.

— Terve, Satakiloinen sanoi.

— Päivää

Uusien huonekalujen päällä oli setelinippuja ja postiosoituksia. Jotenkin tuli mieleen Roope Anka.

— Olet merkikillinen mies, Satakiloinen ihasteli. — Käden käänteessä kirjoitat kirjan.

— Käden käänteessä? Väinö ihmetteli. — Mitä tarkoitat? Pari vuotta siihen meni. Nykyisin ei mitään saa helposti. Pari vuotta kiertelin Suomea.

— Joo, tiedän, Satakiloinen sanoi.

— No niin. Älä sitten puhu että kädenkäänteessä. Pari vuotta keräsin aineistoja.

— Ihan kuin Lönruuti. Mistä sinä keräsit.

— Hoh. Yleisten käymälöiden seinistä. Jäljensin muistikirjaani kaikki merkittävät tekstit.

— Siinä oli melkoinen urakka.

— Oli kuule. Uhrauduin taiteelle

TURUN HOPEA- JA KULTA- SEPISTÄ

Hopeaseppämestari Frans Salmikivi

Turun vuosisatoja kestänyt avainasema Suomen hengellisen ja maallisen hallinnon sekä kaupan vauraana keskuksena lienee luonnollinen syy taitojen ja taiteiden varhaiselle kukoistukselle kaupungissamme. Hopea- ja kultasepän ammatit ovat tulleet maahamme keskiaikaisessa Turussa sijainneen saksalaisen siirtokunnan välityksellä; saksalaissyntyisten porvareiden Aurifabrin, Tidekan ja Vidhe-
närin tiedetään harjoittaneen täällä kultasepän ammattia jo 1300-luvulla. Kaupungissamme v. 1629 perustettu ammattikunta lienee kohottanut merkittävästi hopea- ja kultaseppien ammattitaitoa vaatimalla ammatin aikovilta oppinnyttä. Seuraavina vuosisatoina maahamme levinnyt keskieuropalainen — ja varsinkin ranskalainen — tapakulttuuri lisäsi ja elvytti tämän ammatin harjoittajien toimeentulomahdollisuuksia: kirkon ehtoollisastiat, haarikoiden, maljojen, lautasten ja lusikoiden lisäksi alettiin valmistaa myös uuden-
tyyppisiä astiastoja veitsineen ja haarukoineen sekä uusien muotien nautintoaineiden — teen ja kahvin — vaatimia astiasarjoja kannuineen sekä kerma- ja sokeriastioineen.

Kulta- ja hopeaseppäntaito on esit-
tänyt lukuisia näyttelyissä, jotka ovat herättäneet kiinnostusta tämän ammatin työskentelytapoja ja saavutuksia kohtaan. Turkuilaista hopea- ja kultaseppäntaitoa toisessa polvessa edustava joht. K. Salmikivi kertollee ammatista ja sen kehittymisestä kaupungissamme tämän vuosisadan aikana.

Hopea- ja kultaseppäntaito on traditioihin sekä perittyyn taitoon ja tietoon perustuvaa, eikä koulutus ole oikeastaan paljoakaan muuttunut siten ammattikuntalaitoksen aikojen. Isäni hopeaseppämestari Frans Salmikivi sai oppipoikana koulutuksensa vuosisadan vaihteessa, minä taas 1920-luvulla. Mestarin tarkan valvonnan alaisena aloitettiin yksinkertaisimmista töistä, kuten esimerkiksi lusikan teosta. Tässäkin työssä oli vaikeutensa, olihan samaan sarjaan kuuluvista lusikoista tultava samalaisia. Samalla oppipoika sai tutustua kylmä- ja kuumataannon suorittamiseen, moninaisiin hopeasepän työka-

luihin sekä eri työväheisiin. Esim. lusikan pesän muodostaminen suoritettiin pakoittamalla lusikkalevy "stampin" avulla muotoonsa pesämuotoita tina-alustaa vasten. Leka heiluttava oppipoika sai yrittää parhaansa välttää kysymyksen "stampia" pitele-
vää kisällä sormille.

Oppipojan osalle lankesivat alkuaikoina ikävimmät passausmatat ja siivoukset. Verstaan lattialle pudonnut hopea- ja kultapöly oli päivittäin laastava talteen. Kasienpesuvisi ohjattiin kellarikerroksessa sijaitsevaan n. 2000

— 3000 litran vetoiseen paljuun putkesta myöten, jolloin raskas metallipöly vähitellen laskeutui paljun pohjalle. Epämellyttävää lietteen kaapiminen suoritettiin ehkä pari kertaa vuodessa. Hiontajate lähetettiin Saksaan puhdistamiseksi ja kiinteäksi sulattamista varten. Nykyään tämä voidaan suorittaa Outokummun metallisulattamossa.

Oppipoika asui aikaisemmin tavallisesti mestarinsa luona ja silmäläpidon alaisena. Näin ollen mestari toimi

myös oppipoikansa kasvattajana piti-
tään yleensä ankaraa kuria. Jos oppi-
poika syyllistyi koultoisiin — ei
tullut ajoissa asunoonsa tai lähti si-
llet väkain kaupungille, joutui tappe-
luun tai esimerkiksi syljeksi kirkon
lehteriltä alempana istuvien niskaan
— oli hänen kuitenkin kaikin moko-
min yrittävä välttää kiinnijoutumista,
sillä pienestäkin rikkeestä saattoi
menettää oppipojanpaikkansa. Tämän
vuosisadan oppipojat ovat kylläkin jo
asuneet kotonaan tai kaupungilla kort-
teerissa.

Koska oppipojan tuli kehittyä sa-
malla kertaa oman yrityksen johta-
jaksi ja työntekijäksi, hänen oli kou-
liinnuttava tutunmaan kaikki työväi-
heet karkeasta muokkauksesta aina
viimeistelevään kiihottukseen asti. Hä-
nen oli harjaannuttava niin hopea-
kuin kultaseppeänmestariksi — ensiksi
mainittua arvoa on pidettävä vai-
keammin saavutettavana, koska hopea
tavalliseen kuin kulta on suurta
kokemusta ja ammattitaitoa vaativien
pöytäastioitten, kynttiläjalokien ja
maljojen raaka-aine. Pidettiin lah-
jakkuuden ja luontoisten kykyjen to-
distena sitä, jos oppipoika yleisen
viiden vuoden oppiaikansa päätyessä
oli kypsä hyväksyttävän hopeapöytä-
kissällön valmistamiseen.

Oppipojilla oli tapana myös kiertää
mestarin luota toiselle oppia saamaan,
koska oltiin sitä mieltä, ettei niin keho-
noa mestaria olekaan, etteikö hänen
työskentelystään aina jotain oppisi.
Mm. isäni oleskeli v. 1906 vuorok-
Saksassa ja sen jälkeen Ruotsissa en-
nen asettumistaan tänne Turkuun.

Hopeaseppäitään mestarinäytteitä
ovat tasotyöt, ts. tasapohjaiset laut-
set, hopeatähtitimet jne. On osat-
tava takoa hopealevy sormitunnallia
niin täsmällisen tasapaksuksi, että
kaikki levyä kierottavat jännitykset
siitä häviävät. Taonnassa käytettävien
tasapainien vasaran vinoonlöynti jättää
levyyen särmän, jonka poistaminen
saattaa olla vaikeata, jopa mahdoton-
takin.

Teollinen konetyö ja teolliset vaki-
mallit eivät koskaan pysty korva-
maan ammattitaitoisien käsityö-
naita kulta- ja hopeatöissä. Kuitenkin
sellainen idylli, jonka tapamme isäni
aikanaan. Luutarinänneen museoon
suunnitelmassa ja kokoomassa kulta-
ja hopeaseppäverstaassa, lienee hävin-
nyt kaupungistamme jo ensimmäisen
maailmansotaan mennessä. Sähkö kor-
vasi koksisulatustuunin ja syrjäytti voi-
manlähteenä käytetyn höyrykonen.
Samoin se havaittiin useimpien käsi-
käyttöisten työstiökoneiden käteväksi
käyttövoimaksi.

Kauppapuoli on aina pyritty jär-
jestämään hyvälle liikepaikalle kau-
pungin keskustaan, kun taas tehtaat
laajeneva verstaas yleensä eritettiin
sen yhteydestä kaupungin halpavuok-
raisiin laitoksiin. Toteutettiin myös
työjako: kulta- ja hopeapuoli erotet-
tiin toisistaan ja jokaiseen työvähe-
seen koulutettiin omat ammattimie-
hensä.

Kehitys johti siihenkin, että useim-
mista yrityksistä tuli yhdistettyjä
kulta- ja kelloseppäliikkeitä. Kellose-
pillä ei aikaisemmin yleensä ollut jal-
ometallien leimausoikeutta, joka oli

tarpeen kulta- ja hopeakelloja myyn-
tiin valmistettaessa.

Turun kulta- ja hopeaseppäliikkei-
den paljous kiinnittää usein vieras-
paikkakuntalaisten huomiota. Ennen-
kaikkea ilmiö selittyi niiden rikkaitten
perinteitten pohjalta, joita ammatti-
kunnan yli kuusisataa vuotta kestänyt
toiminta kaupungissamme on luonut.

Turku ulkomailla

Turku tunnetuksi-kampanjassa on
kuluneen kevätkauden ajalta merkittä-
vissä kolme tapahtumaa. Huhti-
kuun 3 ja 19 päivien välisenä aikana
oli Wienissä kolmen suomalaisen kau-
pungin Helsingin, Tampereen ja Tu-
run järjestämä yhteinen näyttely, jonka
menestys oli ehdoton (kävijöiden luku
nousi 34 000:een). Lehdistön kirjoit-
telustakin päätellen Turun osasto näyt-
telässä oli erittäin onnistunut. Muis-
ta sopia, että turkulaisen mieskuoron
Laulun Ystävien näytteilypäivinä anta-
ma konsertti vastaanotettiin ihastunein
kommentein ja että myös Tampere
kunnostautui hienolla West Side Story-
näytännöllään.

Toukokuun 10—19 päivien väliseksi
ajaksi siirtyi Turun kaupunkinäyttely
Wienistä itäsaaralaiseen ystävyyskau-
punkiimme Rostockiin. Täälläkin edusti
Turku avajaisissa arvovaltainen val-
tuuskunta, jonka saama vastaanotto oli
erittäin lämmin. Rostockissa näytellyn
muuten sijaitti kaupunginvaltuuston
kauniissa istuntosalissa — todellakin,
mikä edustava paikka vastaavaa sil-
Turusakin olisi kaupunkinäyttelylle.

Rostockista jäi muuten näytellyn vai-
heilla pysyvä muistokin, sillä valtuus-
kunnalle ilmoitettiin, että muuan katu
uudessa kaupunginosassa tulee saa-
maan nimen Turku Strasse.

Sama näyttely siirtyi kesäkuun 6
päiväksi ystävyyskaupunkiimme Lenin-
gradiin. Tuona päivänähen Leningrad
viettää erityistä Turun-päivää, joten
näyttelyn avaus sopi päivän päätäpau-
tumaksi. Kolmannessa sijoituspaikas-
saan näyttely on avoinna kesäkuun 26
päivään. Mahdollista on, että näyttelyn
aichistia ei tämän jälkeen hajoiteta,
vaan sitä tullaan esittelemään
vielä jossakin rajojemme ulkopuolella.

Muista toukokuun 1965 näytellyn
tapahtumista on aiheellista mainita
Hampurin järjestetty ja suuren men-
estyksen saavuttanut Finlandia-näyt-
tely, jossa Turun liikemaailmakin on
edustettuna.

Tilatkaa SUOMEN TURKU

Turku-seuran perinteellinen JUHANNUSSUJHLA juhannuusaattona klo 19.30 Ruissalon Marjaniehemessä

Ohjelmassa:
Torvisoittoa, Turun kaupungin
terveys, kansantanssia, lii-
kuntaesityksiä, humoria, lau-
suntaa, yksinlaulua, yhteislaulua
ym.
Ravintola Kokko
Pääsymaksu 2:—
lapset ilmaiseksi

Muutoksia Turku-seurassa

Turku-seuran hallituksen ja jaos-
tojen kokoonpanossa on tapahtunut
muutoksia. 14.3. pidetyssä vuosiko-
kouksessa valittiin seuran puheenjoht-
tajaksi arkkiti. O. Kestilä sekä vara-
puheenjohtajiksi filtri C. J. Gardberg
ja pankinjoht. E. Numerla. Seuran toi-
missa ansioitunut ja monien tehtävien-
sä takia puheenjohtajan tointa hoita-
masta estynyt filmaist. Toivo T. Rinne
valittiin edelleen hallitukseen.

Hallitus valitsi vuosikokouksen jäl-
keen jaostojen jäsenet. 31.3. ja 5.5.
pidetyissä kokouksissaan hallitus va-
litsi sisäsiiv. retkely-, nais- ja lehti-
jaostojen entiset jäsenet. Teollistamis-
ja liikeajastoon valittiin entisten lisäksi
joht. Selim Karkola, ekon. Matti Koi-
vurinta, arkkiti. Pekka Siivola ja ekon.
S. O. Winter. "Vanhan ja uuden Tu-
run" jaoston nimi muutettiin "Histo-
rialliseksi jaostoksi" ja siihen valittiin
puheenjohtajaksi filmaist. Toivo T.
Rinne ja jäseniksi vahtim. V. Kaisla,
filtri T. Peralä, filmaist. I. Sahlgren
ja past. H. Wainio. Ohjelmajaoston
puheenjohtajaksi valittiin hank-pääll.
P. Suominen sekä jäseniksi liikenne-
tark. N. Kivillä, myynnihö. E. Koske-
lin, liikunnajoht. V. Mäkelä, opisk.
I. Nurmi, opisk. A. Raita, liikunnan-
ohjaaja L. Salvander, rva A. Suova-
nen, kansliahoit. G. Wahlström ja
assess. E. Wuori.

Akatemiotöimikunnan lisäksi se
seuran hallitus asettanut toimikunnan
arkkiti. O. Kestilän johdolla tutkimaan
alustavasti vanhan raatihuoneraken-
nuksen entistämismahdollisuuksia sekä
sisäsiiv. jaosto toimikunnan filmaist. A.

Koskimiehen johdolla toteuttamaan
tati, Usko Kempin laulunäytelmän "Yö
ennen kesän tuloa" esittämistä. Lisäksi
lienee tässä yhteydessä syytä Suomen
Turun lukijoiden ajatellen huomauttaa
levikkipäällikön viran perustamisesta
tämän vuoden alkupuolella. Toimen
vastaanottanut taik. Niilo Pihlanto
(puh. 334410) hoitaa kaikki lehden
levvikkiä ja tilauksia koskevat asiat.

KRONIKKAA ...
Jatk. siv. 18

kaupunkimme katujen päällystystyö-
stä, ei tietenkään asfaltilla, vaan ki-
vellä ajan tavan mukaisesti. Ja omalla
tavallaan antoi väriä seudulle myöskin
muuan nimeltä mainitsematon mies,
joka asui Itäinekatu 56:ssa. Hän
nimittiänsä makasi 18 vuotta, nousi vu-
odeksi ylös vuoteeltaan, katseli Turku-
minkalaiseksi se on muuttunut hänen
maatessaan, ja kaupungin nähtävään
päätti maallisen väluuksensa. Monet
muistavat myöskin vielä nahkurim-
estari Sahlbomin, kun hän perheineen
lähti sunnuntaiäkövälle. Kun perhe
kaikki ohi myyntipöydän, jossa myytiin
Turun hedelmiä, osti nahkurimestari
koko suurelle lapsilaulumalleen appelsi-
nin, ympärillä oljoiden tietenkin ihme-
tellessä tätä harvinaista ostosta pyöreän
silmin.

Ja vielä lopuksi muuan huomattava
tapahtuma kysyykseen allehen his-

SATTUUHAN...

Jatk. siv. 27

kokonaan. Muuten... voisitko jo lah-
tea. Minulle tulee muutamia haastat-
telijoita.

Vaino heitti Satakiloiselle kirjansa
kuin luon koiralle.

Satakiloinen laulua elämään.
selaamatta kirjaa portaikossa.

Ulkona Satakiloinen mietti elämää.
Marssi suoraa päätä aseman käymä-
lään ja piirsi sinään tuhman kuvan.
Kuvan alle Satakiloinen kirjoitti:
"Tyhmyys on tyhmyyttä, tuhmuus vii-
sautta".

Tämän tehtyään Satakiloinen tuns-
itsensä viisaaksi.

Ei tosin Väinön veroiseksi. Ei lä-
heskään.

torissa: Turun Messut 1929, jotka
pidettiin Sappalinnamäellä. Messut
aiheuttivat luonnollisesti kohinaa ja
kuhinaa jo pitkän aikaa etukäteen.
Rakennettiin mm. silta Neitsyt-
luon yli Sappalinnamäeltä Urheil-
puistoon yksinomaan messuja varten,
ja purettiin jälleen niiden jälkeen.

R. S. Paavola

INNEHÅLL

Olli Kestilä:	Naturen och människan	s. 3
Pavo Kallio:	Turun Yliopisto och dess aktiviteter	s. 4
Arvo Suominen:	Hilda Huntuvaori	s. 6
C. J. Gardberg:	Uppbyggelsen av Åbo Akademi	s. 8
Toivo T. Rinne:	Promotiotraditioner i Åbo	s. 11
Johannes Koikkalainen:	Åbo borde vara såsom turisternas Mekka	s. 13
R. S. Paavola:	Östrålaggatsans nejder	s. 15
Arvo Hovila:	Runslas utvecklande	s. 21
Juhani Laurila:	Om silver- och gudsmeder i Åbo	s. 27

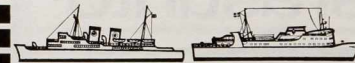
KOTISEUTU- PÄIVÄT 1965

Kulumassa olevaa vuotta vietetään suomalaisen mai-
seman vuotena. Tarkoituksena on kiinnittää kaikkien
huomio entistä suuremmassa määrin luonnon kauneu-
den säilyttämiseen sekä siisteyden ja viihtyisyyden
lisäämiseen niin maaseudulla kuin asutuskeskuksissa.
Maisehoitoavuoden ajatus on lähtenyt laajalta
pohjalta, aluperin on vuotta ollut järjestellessä
kaikkiaan kaksikymmentäkaksi valtakunnallista asian-
tuntija- ja kansalaisjärjestöä.

Näinollen on myös luonnollista, että Kotiseutuliiton
toimesta järjestettävät XVII valtakunnalliset koti-
seutupäivät vietetään maisehoitoavuoden merkeissä. Ky-
seisillä 30.7.—1.8. Porissa ja Noormarkussa pidettä-
villä päivillä Turku-seuraa edustavat seuran puheen-
johtaja arkkiti. Olli Kestilä, Suomen Turun Turun päätöi-
mittaja assess. Erkki Vuori ja seuran toiminnanjoht-
taja opisk. Juhani Laurila.

VIKINGINLAJA UUSI JA NOPEA AUTOLAUTTAHYTEYS SUOMESTA - RUOTSIIN

s/s VIKING ja m/s APOLLO — vain 6½ tuntia

PARAINEN — MAARIANHAMINA — KAPPELLSKÄR

Ajalla 15/5—12/9

10.30	18.00	Parainen	17.00	01.30
15.30	—	Maarianhamina	12.30	—
17.00	23.30	Kapellskär	09.00	18.00

Laivoilla on täydellinen ravintola, kahvio ja 1 luok-
aan baari. Lounas 7:50 — Päivällinen 7:50 —
Kahviaamiainen 2:00. Lounaaseen ja päivälliseen
liittyy maailmankuulu ruotsalainen voileipäpöytä.

Lippuja kaikista matkatoimistoista tai suoraan
Rederi Ab Vikinglinjen Maarianhamina puh. 12040
— Telex 62-22

kehitys jatkuu...

Asutuspunkin kuva muuttuu, vanhoja rakennuksia häviää, uudenlaisia asuin- ja liikeryhmiä nousee niiden tilalle... Olemme kiitollisia siitä, että jo lähes puolettoista vuosisadan ajan olemme saaneet olla mukana rakentamassa uutta Turku. Viime vuonna myönnämme uusia lainoja yhteensä 9 760 659,92, josta suu-
mmman osan, noin 80 %, asuntotuotannon hyväksi.

Hand i hand med utvecklingen...

Stadsbilden förändras. Gamla välkända byggnader försvinner och i deras ställe växer upp moderna bostads- och affärskomplex. Vi är tacksamma för att vi i nästan ett och ett halvt sekel har fått vara med om att bygga upp det nya Åbo. Senaste år beviljade vi 9 760 659,92 mk i nya lån, därav största delen, eller omkring 80 %, för bostadsproduktionen.

uusi asunto

- Tavoitetili voi toteuttaa Teidänkin unelmanne. Tavoitetesäästötilillämme on aina etuoikeus lainaan.
- Säästät ensin 40 % hankintahinnasta, sen jälkeen saatte lainata 60 % säästöpankista.
- Voitte käyttää tavallista säästötiliä tavoitetilinä. Mutta pitkätahtaimen säästämässä Teidän kannattaa siirtää rahanne korkeakorko-ai indeksitiilille.
- Pankkilainamme ovat pitkäaikaisia. Teidän ei tarvitse sitoutua mihinkään määrättyyn asutusuunnitelmaan, vaan voitte valita itse asutuympäristönne.
- Ottakaa yhteys meihin asutokysymyksissä.

ny bostad

- Målsparerkonto kan förverkliga också Er dröm. Våra målsparare har förtursrätt till lån.
- Ni sparar först 40 % av anskaffningspriset och får sedan låna 60 % av sparbanken.
- Ni kan använda en vanlig sparräkning som målsparerkonto. Men sparar Ni på längre sikt lönar det sig att använda högränte- eller indexkonto.
- Banklånen är långfristiga.
- Ni behöver inte binda Er vid något särskilt bostadsprojekt, utan kan själv välja Er bostadsmiljö.
- Kontakta oss i bostadsfrågan.

KUN TARVITSETTE MUSTAA VALKOISELLE

uusien nykyaikaisin painomenetelmin... niin muistakaa Polytypos. Kirjapainomme, rotaatiopainomme ja kuvalaattalaitoksemme täydellistä palvelua käyttäen tarjoamme Teille korkealuok-
kaista työtä — alan viimeisin menetelmin.

KIRJAPAINO POLYTYPOS

TIME

KAKSOISSUODATIN

—tekee savukenuuton
kaksinverroin paremmaksi.

Hienon amerikkalaisen tu-
pakan loistavat aromit ja
kahdesti varmistettu puh-
taus ovat kansainvälistä
luokkaa-

kädessä on arvosavuke

RETTIG

EDELLÄ NYKYAIKAA

TURUN SÄÄSTÖPANKKI

SPARBANKEN I ÅBO

Tarjoa Sinäkin VALIOJÄÄTELOÄ!

Taloulosastomme pohjakerroksessa

HALUATTEKO
kauniin ja mukavan matkamuiston?

HALUATTEKO
näyttää ulkomaan vierailenne suoma-
laista taideteollisuutta?

HALUATTEKO
rentoutua mukavassa ympäristössä?

**MATKAILIJOIDEN
KOHTAUS-
PAIKKA**

Kaiken tämän löydätte meiltä ja paljon muuta

TIEDÄTTEKÖ ETTÄ MEILLÄ ON:

**Huonekaluja 6:ssa kerroksessa — Turun laajin taide-
lasivalikoima — viihtyisä kahvio 11:ssa kerroksessa**

Tulette viihtymään iloisessa ja mielenkiintoisessa ympäristössä. Henkilö-
kunta joka tosiaan osaa "sisustusta" ovat mielellään teidän käytettävissä.

TERVETULOA SUOMEN SUURIMPAAN HUONEKALUTALOON

**MEILLÄ
AINA JOTAIN
UUTTA**

TAVARATALO

KALUSTO KESKUS

yliopiston- ja brahenkadun kulma puh.20 466

Myymälät:

**TURKU
UUSIKAUPUNKI
PARAINEN**